RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937. Andra kammaren. Nr 40.

Torsdagen den 3 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidna maj.

§ 2.

Föredrogos men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 193—199.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt e. o. hovrättsassessorn O. Bergholtz, vilken inom sammansatta stats- och andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Ang. löne-reglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. under-visnings-anstalter m. m.

Till avgörande företogs härefter statsutskottets utlåtande, nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 271 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1937, föreslagit riksdagen, bland annat, att godkänna ett av departementschefen förordat förslag till avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen jämte den reglementet bilagda tjänsteförteckningen.

Enligt Kungl. Maj:ts berörda förslag skulle i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen för lektorer upptagas följande lönegradsplaceringar: högre lärarinneseminariet L 28 samt de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och de tekniska läroverken L 27.

För adjunkter skulle i nämnda tjänsteförteckning upptagas följande lönegradsplaceringar: högre lärarinneseminariet L 24 samt de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna: övergångsstat och småskoleseminarierna L 23.

För lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott skulle följande lönegradsplaceringar upptagas: högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken och läroanstalterna för blinda L 20 samt folk- och småskoleseminarierna L 21.

I samband med förenämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 245 av herr *Gustaf Adolf Björkman;*
nr 246 av herr *Linder;*

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

nr 247 av herr *C. Herman Ericsson m. fl.;*
nr 248 av herr *Otto R. Wangson;*
nr 291 av herr förste vice talmannen *Olof Olsson m. fl.;*
nr 292 av herrar *Viktor Larsson* och *Bäcklund;*
nr 293 av herrar *Sandén* och *Bergqvist;*
nr 295 av herr *Bergqvist m. fl.;*
nr 296 av herr *Berglund;*
nr 297 av herr *Ruben Wagnsson;*
nr 302 av herr *Sandegård;*
nr 303 av herr *Bergman;*
nr 304 av herr *Bergman;*
nr 305 av herrar *Gustaf Adolf Björkman* och *Ekströmer;*
nr 306 av herr *Ruben Wagnsson;*
nr 307 av herr *Sjödahl;*
nr 308 av herrar *Holmström* och *Carlström;*
nr 309 av herr *Hamrin;*
nr 310 av herrar *Otto R. Wangson* och *Bergman;* och
nr 311 av herr *Hagberth m. fl.;* samt

inom andra kammaren:

nr 492 av herr *Vougt;*
nr 493 av fru *Nordgren;*
nr 494 av herr *Lundberg;*
nr 495 av herr *Hallén;*
nr 496 av herr *Sandström;*
nr 497 av herr *Bergquist;*
nr 498 av fröken *Hennings m. fl.;*
nr 499 av herr *Andersson* i Malmö *m. fl.;*
nr 500 av herr *Andersson* i Igelboda;
nr 545 av herr *Hallén;*
nr 546 av herr *Hage m. fl.;*
nr 548 av herr *Malmborg;*
nr 549 av herr *Tengström* och fröken *Hennings;*
nr 550 av fröken *Hesselgren* och herr *Hage;*
nr 551 av herr *Bergvall m. fl.;*
nr 552 av herr *Lindskog m. fl.;*
nr 553 av herr *Tengström;*
nr 554 av herr *Tengström;* och
nr 555 av herrar *Åqvist* och *De Geer* i Lesjöfors.

Utskottets hemställan innefattade under mom. 1 av punkten A, att riksdagen måtte godkänna det vid utskottets utlåtande fogade förslaget till avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen jämte den reglementet bilagda tjänsteförteckningen.

I mom. 2—67 av samma punkt föreslog utskottet, att riksdagen måtte fatta vissa närmare angivna beslut beträffande avlöningsstater samt anslag till avlöningar och omkostnader för budgetåret 1937/1938 till olika statliga undervisningsanstalter m. m.

I punkten B hemställde utskottet, att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkten A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Enligt utskottets förslag skulle för lektorer och lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott gälla ovanberörda, av Kungl. Maj:t föreslagna lönegradsplaceringar. För adjunkter däremot hade utskottet föreslagit följande lönegradsplaceringar i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen: högre lärarinneseminariet L 25 samt de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna: övergångsstat och småskoleseminarierna L 24.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade, bland andra, följande reservationer:

I en under 2) antecknad reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Pauli*, *Holmström*, *Rahmn*, *Persson* i Falla och *Holmdahl* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta:

att i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen skulle för lektorer upptagas följande lönegradsplaceringar: högre lärarinneseminariet L 29 samt de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och de tekniska läroverken L 28; samt

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i avlöningsstaterna för högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och de tekniska läroverken vidtaga de jämkningar, som kunde föranledas av lektorernas lönegradsplacering.

Vidare hade herrar *Anderson* i Råstock, *Per J. Gustafsson*, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson* i Grönvik, *Norling*, *Erlander* och *Hansson* i Rubbestad i en under 3) antecknad reservation förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta:

att i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen skulle för adjunkter i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag upptagas följande lönegradsplaceringar: högre lärarinneseminariet L 24 samt de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna: övergångsstat och småskoleseminarierna L 23;

samt föreslagit härav påkallade ändringar i avlöningsstater och avlöningsanslag för de av det i reservationen framlagda förslaget berörda undervisningsanstalterna.

Herrar *P. Bernhard Nilsson*, *Holmström*, *Rahmn* och *Holmdahl* hade i en under 4) antecknad reservation förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen skulle för lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott upptagas följande lönegradplaceringar: högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken och läroanstalterna för blinda L 21 samt folk- och småskoleseminarierna L 22; samt

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i avlöningsstaterna för högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och läroanstalterna för blinda vidtaga de jämkningar, som kunde föranledas av lönegradsplaceringen för lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott.

Därjämte hade under 5) antecknats följande reservationer beträffande omfattningen av folkskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938, nämligen:

A) av herrar förste vice talmannen *Olof Olsson*, *Johan Bernhard Johansson*, *Hansén*, *Asplund*, *Holmström*, *Rahmn*, *Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottet bort — med tillstyrkande av bifall till det i mo-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

tionerna I: 295 och II: 546 framställda förslaget om intagning under år 1937 av parallellavdelning till den fyraåriga linjens första klass vid seminariet i Luleå — hemställa,

att riksdagen måtte besluta:

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i avlöningsstaterna för folkskoleseminarierna vidtaga de jämkningar, som kunde föranledas av att vid folkskoleseminariet i Luleå under år 1937 intoges parallellavdelning till den fyraåriga linjens första klass; och

(under punkt 34) att till Folkskoleseminarier: Stipendier för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 110,000 kronor; samt

B) av herrar *Norling* och *Erlander*, vilka ansett, att utskottet bort — med tillstyrkande av bifall till det i motionen II: 495 framställda förslaget om intagning under år 1937 av ny avdelning manliga studenter i den tvåårigа linjen vid folkskoleseminariet i Karlstad — hemställa,

att riksdagen måtte besluta:

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i avlöningsstaterna för folkskoleseminarierna vidtaga de jämkningar, som kunde föranledas av att vid folkskoleseminariet i Karlstad under år 1937 intoges en ny avdelning manliga studenter;

(under punkt 31) att till Folkskoleseminarier: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,920,000 kronor;

(under punkt 33) att till Folkskoleseminarier: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 75,800 kronor; och

(under punkt 34) att till Folkskoleseminarier: Stipendier för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 110,600 kronor.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Jonsson** i Eskilstuna, som anförde: Herr talman! Beträffande föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 189 får jag hemställa, att utlåtandet företages till avgörande punktvis samt punkten A 1 i den ordning, att till en början föredrages det i punkten avsedda avlöningsreglementet och därefter den reglementet bilagda tjänsteförteckningen, den senare på det sätt, att först behandlas de delar därav, som avse lektorers lönegradsplacering, vidare de delar, som röra adjunkters lönegradsplacering, sedermera de delar, som angå lönegradsplaceringen av lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott, samt slutligen tjänsteförteckningen i återstående delar, varefter utskottets hemställan i punkten A 1 föredrages, att vid den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att författningstext och de skilda delarna av tjänsteförteckningen ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Detta förslag bifölls.

I enlighet med kammarens beslut beträffande föredragningsordningen föredrogs nu i det i *punkten A mom. 1* avsedda avlöningsreglementet; och yttrade därvid:

Herr **Holmdahl:** Herr talman! När riksdagen nu har att till slutligt avgörande uppta den föreliggande och föreslagna lönegregleringen för läroverkslärare och andra lärargrupper i statliga undervisningsanstalter, har det problem, som ligger i detta komplex av frågor, blivit i viss mån förenklat genom det redan fattade beslutet angående lönereglering för folkskolans lärargrupper.

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Frågan om de kvinnliga lärarnas löneställning måste ju betraktas som tills vidare löst genom beslut om folkskollärarinnornas inplacering i lönesystemet. Den frågan kan alltså i dagens debatt avföras från dagordningen. Det är uppenbart, att även de som i likhet med mig ansett, att likalönsprincipen inte bort i detta sammanhang genomföras och på sätt som skett, naturligtvis inte nu kunna påyrka en annan princips tillämpande, då det gäller de kvinnliga lärarna vid statliga undervisningsanstalter. Vi i statsutskottet, som haft den mening jag nu nämnt, ha inskränkt oss till att avgiva en principdeklaration, nämligen den första vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen. Vi ha gjort detta, alltså avstått från att göra något särskilt yrkande rörande de kvinnliga lärarnas lönesättning, även om våra betänkligheter i det avseendet i fråga om nu föreliggande proposition ingalunda försvagats utan på sitt sätt tvärtom förstärkts inför de här framträdande konsekvenserna av likalönsprincipens genomförande. Jag tänker härvid på den faktiska löneförhöjning, som kvinnliga läroverkslärare nu skola erhålla, vilken enligt min mening inte står i någon rimlig proportion till de mycket blygsamma löneförbättringar, som deras jämnställda manliga kamrater komma att få.

Men även i ett annat avseende är denna lönefråga enklare än den vi hade att behandla för några veckor sedan. Någon meningsskiljaktighet om tjänstgöringsskyldigheten och tjänstgöringstiden föreligger icke. Utskottet har här helt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen, och för övrigt förekommer ju här vid dessa statliga undervisningsanstalter inte någon motsvarighet till de växlande förhållanden rörande lästiden, som utmärker folkskolan. Men, herr talman, å andra sidan är det nu föreliggande löneregleringsproblemet så till vida mera invecklat och svåröverskådligt som det omfattar ett större antal olika lärargrupper, vilkas inplacering i lönesystemet skall bedömas icke blott med hänsyn till en i och för sig rimlig och rättvis lön efter utbildning och tjänsteåligganden utan också med hänsyn till lönens lämpliga relation mellan dessa lärargrupper inbördes.

Emellertid vill jag erinra om de svårigheter, som möta vid alla försök till alltför hårdragna jämförelser mellan lönerna inom skolväsendet och lönerna inom statsförvaltningen i övrigt. Detta beror, herr talman, framför allt på den speciella arten av lärarnas arbetsuppgifter. Särskilt när det gäller som nu det högre skolväsendet ligger ju detta arbete till stor del utanför tjänsterummet, om jag får använda det uttrycket. Detta arbete faller utanför den egentligen föreslagna undervisningstiden och består till mycket väsentlig del i arbete utanför skolan, i förberedelser till lektionerna, i arbetet med rättandet och kontrollerandet av skriftliga prov och skriftliga uppgifter, som ju så rikligt förekomma i det högre skolväsendet, vidare i det fortsatta strävandet att hålla sig à jour med vetenskapens framåtskridande inom de olika ämnesgrupperna o. s. v. Lärarens arbete kan därför inte och får inte mätas på samma sätt som när det gäller statsförvaltningen i övrigt endast efter det antal timmar i veckan, han undervisar å lärorummet. Talet om konsekvenserna av lärarnas löneplacering med hänsyn till andra tjänstemannagrupper får därför föras med stor försiktighet, och det är inte befogat att här dra alltför bestämda slutsatser.

Under alla förhållanden måste ihågkommas läraruppgiftens alldeles särskilda art och personligen synnerligen krävande innebörd och beskaffenhet. Detta att ständigt möta grupper av unga människor, med vilka man dagligen och för varje timme skall söka nå kontakt, väcka deras intresse, stimulera deras studiehåg, och där man skall se till att man ständigt meddelar ett kunskapsstoff, som är riktigt, väl avvägt och väl utmätt, allt detta, mina damer och

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

herrar, är en arbetsuppgift under så speciella förhållanden och förenad med så psykiskt ansträngande moment, att det förtjänar att särskilt observeras, när man nu skall införa de statliga lärarkårerna i för statens civilförvaltning gällande mycket schematiska lönereglemente och löneskala. Den närmaste och mest rättvisa jämförelsen blir den, som anställes mellan lärargrupperna inbördes så väl inom det stora kommunala skolväsendet, vår folkskola, som inom det statliga undervisningsväsendet, våra läroverk.

Herr talman! Efter dessa korta inledande anmärkningar skall jag nu övergå till de olika punkterna i nu föreliggande utlåtande. I den föredragna punkten A 1 föreligger, i vad densamma avser avlöningsreglementet, ingen meningsskiljaktighet inom utskottet. Men då man i alla fall här skall diskutera problemet och utskottsutlåtandet i dess helhet, tillåter jag mig att först erinra om den redan förut av mig berörda principreservationen rörande de kvinnliga lärarnas löneställning, en fråga, som på skäl, jag nyss angivit, inte föranleder några särskilda yrkanden i nu förevarande sammanhang. Jag vill också beträffande de inledande kapitlen i Kungl. Maj:ts här föreliggande proposition nämna, att, såsom framgår av sidorna 39 och 40 i utskottsutlåtandet, utskottet här på en punkt har kommit till en annan ståndpunkt än Kungl. Maj:t i sitt förslag. I den kungl. propositionen hade föreslagits, att den kommunala hyreshjälp, som utgår till läroverkslärarna i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Lidingö, visserligen skulle bortfalla, men att för de lärare, som nu äro ordinarie i dessa städer, skulle utav statsmedel utbetalas ersättning för denna kommunala hyreshjälp. Jag har i den förberedande behandlingen å andra avdelningen i statsutskottet mycket livligt tillstyrkt detta Kungl. Maj:ts förslag, och jag har gjort det därför att jag trott, att förslaget berott därpå, att framförallt för lärarna i dessa städer den nu föreslagna lönereglerings knappast kommer att medföra någon nämnvärd löneförbättring, och att det därför vore en kompensation som Kungl. Maj:t här velat giva dessa lärare. Men då det under den fortsatta behandlingen i utskottet påpekades, att Kungl. Maj:t och riksdagen hade gått en annan väg, då det gällde de kommunala bidragen till folkskollärarnas avlöning, och då också vid undersökningen befanns, att parallellen härvidlag var ganska slående, och att det också här i vissa större städer förekom stora kommunala bidrag till lärarlönen, och lönereglerings därigenom för dessa lärare icke skulle bli förmånligare än lönereglerings för statens läroverkslärare, har jag inte kunnat annat än fästa den största vikt vid ett sådant påpekande. Jag har därför måst frånfalla det yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, som jag i början fasthöll vid. Jag har därför anslutit mig till utskottet, som nu enhälligt föreslår, att samma princip skall tillämpas beträffande denna kommunala hyreshjälp som beträffande de kommunala bidragen till folkskollärarnas löner, så att, där lönereglerings kommer att medföra minskning i nu utgående samlade löneförmåner, löneskillnad skall utbetalas så, att ingen minskning inträder.

Jag skall sedan, herr talman, övergå till de viktigaste frågorna, eller de frågor, som givetvis påkallat det största intresset och också inom utskottet meningsskiljaktighet, nämligen löneplaceringarna av de olika huvudgrupperna av lärare. Jag vill då först bara i förbigående nämna, att när det gäller Kungl. Maj:ts förslag till löneställning för rektorerna, har utskottet enhälligt tillstyrkt detta förslag. Detta framgår som herrarna se av utskottsutlåtandet på sid. 47. När jag nämner detta, gör jag det därför att det i vissa motioner har framförts yrkanden om, att man här skulle bättra på vissa rektorers löner just i de nyss nämnda städerna, emedan annars relationen mellan rektors-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

lönen och lektorslönen skulle bli mycket försämrad för rektorerna. Jag vill om dessa yrkanden i vissa motioner endast säga, att huvudskälet för ett biträdande av den tanke, som framförts i motionerna, bortfallit i och med den ståndpunkt, som utskottet intagit till frågan om den kommunala hyreshjälpen. Beträffande övriga lärargrupper ha meningsskiljaktigheterna yppat sig i första hand rörande lektorers och adjunkters placering. Rörande lektorernas placering har utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag. Rörande adjunkterna har utskottet föreslagit deras placering i närmast högre lönegrad. På båda punkterna föreligga reservationer.

Jag skall nu tillåta mig, herr talman, att beträffande lektorernas placering säga några ord om den under punkt 2 avgivna reservationen, liksom jag sedan skall yttra några ord om utskottets ställningstagande till adjunkternas löneplacering. Jag skall med hänsyn till det myckna arbete vi ha framför oss försöka fatta mig så kort som möjligt. Utskottet har som sagt här beträffande lektorernas löner tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om en placering i 27:e lönegraden. Den debatt, som förts i utskottet, har emellertid gjort, att utskottet har sagt, att det till en del behjärtar de skäl, som anförts för en högre placering. Den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen om denna högre lönegradsplacering har framförts framför allt av tvenne skäl. Först och främst med tanke på de utomordentliga kompetenskrav, som gälla för lektorstjänsterna. Man måste nog säga, att dessa tjänster i kompetensavseende inta en särställning inom statsförvaltningen. För lektorskompetens krävs licentiatexamen, den högsta akademiska examen, och därtill filosofie doktorsgrad. Härav följer som lätt inses en lång studietid och därmed följande dryga utbildningskostnader. Man har i den kommitté, som har undersökt studenternas studieförhållanden för olika banor, framlagt mycket intressanta siffror beträffande både studietid och studiekostnader för dem, som försöka förvärva lektorskompetens. Det framgår av denna utredning, att man måste räkna med en utbildningstid av 10, 11 år utom provåret, och att man måste räkna med en kostnad av en storleksordning mellan 23,000 och 27,000 kronor eller något sådant. Det är alltså en mycket dryg både utbildningstid och utbildningskostnad som den måste kosta på sig, som skall skaffa sig lektorskompetens, och det är alldeles uppenbart, att man måste fästa det största avseende vid detta, då ju lönen måste avvägas i proportion härtill.

Det andra skälet, som för reservanterna framstått såsom alldeles särskilt vägande, är, att vi kunna konstatera en brist på kompetenta sökande till lektorstjänster; för närvarande ha vi 11 lektorstjänster obesatta. Och det har under de senare fem, sex åren förekommit ett mycket stort antal fall, då dylika tjänster ha måst ledigförklaras två eller flera gånger, beroende på att man inte den första, andra eller tredje gången fått kompetenta sökande. Detta synes oss tala för att man bör söka åstadkomma en sådan reell löneförbättring, som representeras av den 28:e lönegraden. Reservanterna ha alltså här velat gå ett steg längre än Kungl. Maj:t föreslagit.

Härtill kommer emellertid en enligt min uppfattning mycket viktig synpunkt som gör, att denna fråga i alldeles särskild mening kan betraktas som en kulturfråga. Det är nämligen av stor vikt, att vi få en fullgod rekrytering av lektorskåren med hänsyn till denna kårs betydelse för det vetenskapliga arbetet och den vetenskapliga forskningen i vårt land. Det är inte blott så, att de svenska lektorerna åstadkomma en mycket stor del av de primära vetenskapliga undersökningar, som äro oundgängliga förutsättningar för framstegen för den vetenskapliga forskningen inom olika ämnesområden. Lektorer kunna hänvisa till en betydande egen vetenskaplig produktion. De höga kom-

Ang. löneregler ing för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

petenskraven för dessa lärare ha därför inte blott betydelse för undervisningens allmänna nivå vid våra högre allmänna läroverk utan också för tillgången på vetenskapliga arbetare, på personer som vilja ägna sig åt vetenskapligt arbete och vetenskaplig forskning. Och detta är av betydelse, då de vetenskapliga uppgifterna verkligen kräva i allmänhet, mycket i många olika avseenden av dem, som ägna sig åt dem.

Jag vill också erinra om att professurerna vid våra universitet ofta besättas med lektorer, och förutsättningen för att mindre bemedlade överhuvud skola kunna fullfölja sin vetenskapliga utbildning och ägna sig åt forskning har ju sedan gammalt i vårt land varit möjligheten att kunna få ett lektorat, ifall man icke kan vinna i den alltid osäkra konkurrensen om en professur. Jag tror, herr talman, att man kan säga, att det inom ett så litet folk som vårt är av mycket stor betydelse för vårt lands vetenskapliga insatser överhuvud, att de egentliga forskarplatserna, professorstjänsterna, tillförsäkras en fullgod rekrytering, och det är i detta avseende som lektorsinstitutionen i vårt land är utav synnerligt värde. Och därför menar jag, att en löneställning för dessa, som så gott ske kan garanterar en fullgod och fulltalig rekrytering, är mycket motiverad.

Jag har, herr talman, velat framhålla dessa synpunkter, även om jag inte har stora förhoppningar om att riksdagen eller denna kammare skall vilja gå utöver Kungl. Maj:ts förslag, men jag har velat framhålla, att det förslag reservanterna här framlagt dock kan bygga på mycket starka sakliga skäl och på skäl, som icke minst ha haft en mycket god förespråkare i den nuvarande departementschefen, chefen för ecklesiastikdepartementet.

Jag skall sedan be att få säga några ord om adjunkternas placering. När utskottsmajoriteten på denna enda punkt ansett sig böra följa en annan och något högre löneplacering än Kungl. Maj:ts, så har detta berott dels på hänsynen till adjunkternas utbildning och arbetsuppgifter och till att dessa väl motivera en dylik placering i och för sig, en placering i 24:e lönegraden, men dels ock kanske främst därpå, att ett bifall till propositionen i vissa fall skulle medföra direkt löneminskning, i andra en mycket obetydlig löneförbättring. Diskussionen, mina damer och herrar, om adjunkternas löneplacering har ju under det sista decenniet rört sig om deras placering i 23:e eller 24:e lönegraden. Det är ju rätt förståeligt, att det vållat icke liten besvikelse, att, under nu rådande förhållanden med höjd levnadsstandard och ökade löner på de flesta arbetsområden, löneregleringen för denna läroverkens största lärarkår skulle utfalla så, att denna kår finge placering i den lägsta av de båda ifrågasatta lönegraderna. En placering av adjunkterna i 23:e lönegraden, alltså enligt propositionens förslag, innebär, om jag ser på slutlönens bruttobelopp, en direkt minskning för 28.3 procent av denna kår. Ser jag på motsvarande nettobelopp så minskas lönen genom en placering i B 23 för 56.5 procent av denna kår. Mer än hälften av kåren får alltså mindre kontant lön att leva på än nu. Och detta som resultat av en löneregler ing, som man väntat på i snart 20 år. En placering i 24:e lönegraden, som utskottet här föreslagit riksdagen att besluta, medför i slutlönens bruttobelopp en mindre ökning för alla, i nettobeloppet likaså en mindre ökning med undantag för dem på A-ort. Jag vill tillägga, att det även vid placering i 24:e lönegraden verkligen icke är stora löneförhöjningar, det är fråga om.

Som jag redan nämnt är det uppenbart, att även när det gäller denna lärarkårs placering får man komma ihåg den dryga utbildningen, de dryga utbildningskostnaderna och den långa studietid som åtgå. I den nyssnämnda utredningen räknar man med att det för att vinna adjunktskompetens genom filo-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

sofie magisterexamens avläggande tar 5½ à 6 år. Man har också räknat med studiekostnader, provåret inberäknat, på omkring 12,000 kronor. Jag har velat säga detta för att fästa uppmärksamheten vid att här både utbildning, kostnader och tid för utbildningen äro sådana, att de motivera att man tar hänsyn till dem vid löneplaceringen.

Jag tillåter mig också säga, att adjunkternas tjänstgöring ju är i hög grad analog och parallell och i många fall identisk med lektorernas. De ha därtill ett större antal undervisningstimmar i veckan. Adjunkterna sköta till omkring 50 procent undervisningen också vid gymnasierna, och där stå de beträffande undervisningsarbetet fullt jämställda med lektorerna. När alltså förhållandet är detta, så har det synts utskottet också innebära ett skäl för att placera dem i den högre av de här båda förekommande lönegraderna. Man har också här att tillse, att lönen icke tillmätes för knappt med hänsyn till rekryteringen. Det är i hög grad önskvärt, att vi erhålla kvalificerat folk som läraraspiranter, och det har under senare tid förmärkts bestämda tendenser till en försvagad rekrytering på denna studie- och utbildningsväg. Jag tillåter mig, herr talman, även om jag nu inte ställer något yrkande på dessa punkter, dock redan nu säga, att jag varmt förordar, att andra kammaren ansluter sig till det förslag, som utskottet här framlagt.

Slutligen, herr talman, några ord om övningslärarnas placering. Kungl. Maj:t har föreslagit de ordinarie övningslärarnas placering i 20:e lönegraden vid en tjänstetid av 30 timmar i veckan. Det har anförts en reservation här, som står som nr 4 bland reservationerna, vilken jag biträtt, och som jag ber att få säga några ord om. Reservanterna förorda övningslärarnas inplacering i lönegrad B 21. Jag vill kort och gott säga, att vi i detta avseende kunna stödja oss på såväl läroverkslönesakkunnigas förslag som skolöverstyrelsens förslag. De ha föreslagit denna placering, som naturligtvis blir så mycket mer motiverad med hänsyn till den ståndpunkt, reservanterna intagit i fråga om adjunkternas placering. Det skäl, som synes mig innebära ett särskilt starkt stöd för denna reservation, är emellertid, att denna lärargrupp mycket ofta icke kommer upp till full lön. Genom det nya system, som nu här skall genomföras beträffande övningslärarnas avlöning och som enligt min mening innebär stora fördelar i tekniskt avseende, skulle den fulla lönen enligt den lönegrad, i vilken de placerats, beräknas efter 30 timmars tjänstgöring i veckan. Uppnår övningsläraren icke detta timantal, sker avdrag med 3 procent av lönen för varje timme, som understiger de 30. Nu är det så, att en mycket stor del av dessa övningslärare aldrig kommer upp till en tjänstgöringstid av 30 timmar, och därav följer, att de få en så mycket mindre lön på sin ordinarie tjänst.

Jag skall bara nämna några få fakta, som belysa dessa förhållanden. Av musiklärarna vid våra läroverk kommer ingen upp till full tjänstgöring. Inga musiklärare få alltså tillgodoräkna sig den fulla lönen i den lönegrad, i vilken de placerats. Ungefär hälften tjänstgör mindre än 20 timmar i veckan och får alltså motsvarande avdrag på lönen. Nära hälften av samtliga teckningslärare komma att få reducerad tjänstgöring, och ungefär en tredjedel av dem få mindre än 20 timmar. Av samtliga gymnastiklärare har blott omkring 40 procent full tjänstgöring, 30 timmar. De övriga få reducerad tjänstgöringstid och därmed reducerad lön, och en fjärdedel kommer under 20 timmars tjänstgöring. Beträffande gymnastiklärarna vid de högre allmänna läroverken kommer föga mer än hälften upp till 30 veckotimmar, medan vid realskolor och samrealskolor blott en sjättedel kommer upp till full tjänstgöring, medan ungefär två tredjedelar av dem få mindre än 20 timmar.

Det är bland annat dessa faktiska tjänstgöringsförhållanden, som göra, att

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

jag ansett, att denna grupp borde placeras så, att löneplaceringen äger rum så att säga med någon prutmån i stället för tvärtom. Det förhåller sig så, att denna kår av lärare, övningslärarna, på grund av denna begränsade tjänstgöring ofta lever under mycket knappa omständigheter och med mycket små möjligheter att utfylla den otillräckliga arbetsinkomst, som de få genom sin ordinarie tjänst vid läroverken, emedan det timantal de arbeta är så begränsat. Och när man ser på denna kårs utomordentliga betydelse för ungdomens fostran och den vikt som övningsämnena ha, inte minst i våra dagar med dess syn på uppfostran och de pedagogiska problemen överhuvud taget, så menar jag, att det föreligger mycket starka skäl för att gå med på reservanternas ståndpunkt här och placera övningslärarna i den 21:a lönegraden.

Ja, herr talman, härmed har jag berört de tre huvudpunkter beträffande denna lönereglering, om vilka det uppstått meningsskiljaktigheter i utskottet. Jag har sökt att så kort det varit mig möjligt motivera den ståndpunkt jag och mina meningsfränder intagit. Det vore mycket att säga om en hel rad andra punkter i detta förslag, men jag anser mig böra begränsa mig till det nu sagda, med hänsyn till den långt framskridna tiden och med hänsyn till det arbete, som ännu återstår under årets riksdag. Jag ber att senare få återkomma med yrkanden under respektive punkter. Beträffande den punkt, som nu föredrages, yrkar jag bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Först skulle jag vilja meddela, att det av vissa skäl är högeligen önskvärt, att riksdagens båda kamrar kunde fatta beslut i detta ärende vid detta plenum, och helst i god tid. Om vi icke avgöra ärendet i dag, kan det hända, att kamrarnas ledamöter få stanna kvar här till nästa vecka; det är nämligen mycket möjligt, att det fattas skiljaktiga beslut av kamrarna och att en gemensam votering måste företagas. Kan beslutet fattas i dag, så är det möjligt att ordna den gemensamma voteringen på lördagen. Kan det inte fattas i dag, så kan den gemensamma voteringen inte äga rum förrän nästa vecka.

I det föreliggande förslaget har, om man undantar adjunkterna, statsutskottet inte gjort några nämnvärda justeringar av Kungl. Maj:ts proposition. De ändringsförslag man kan tala om, utom den jag nyss nämnde, adjunkternas löneställning, gäller placeringen av de extra ordinarie adjunkterna i en lönegrad utöver den, som Kungl. Maj:t föreslagit, alltså en placering av dem i den 21:a lönegraden. Dessutom har utskottet varit enigt om att placera trädgårdslärarna vid folkskoleseminarierna något högre än Kungl. Maj:t har tänkt sig. Det är de enda justeringar, som det kan vara värt att tala om.

Den tvist, som uppstått i utskottet, har företrädesvis rört adjunkterna. Därvidlag är utskottet delat, jag vill inte säga i två likvärdiga grupper men i varje fall två något så när jämförbara storleksgrupper. Majoriteten tänker sig, att adjunkterna skola placeras i 24:e lönegraden, men reservanterna, 10 stycken, mena att placeringen kan äga rum enligt Kungl. Maj:ts förslag. Vad är nu det riktiga? Skall man anse, att en placering av adjunkterna i 24:e lönegraden är en lagom placering, att det är den riktiga placeringen av adjunkterna, medan en placering enligt Kungl. Maj:ts förslag i 23:e lönegraden är en sådan, enligt vilken adjunkterna få alldeles för litet betalt? Eller skall man anse, att 24:e lönegraden är för mycket och att den 23:e är alldeles lagom? Ingen människa kan stå upp och säga med någon bestämdhet, att precis den ena eller den andra siffran är den riktiga och den som träffar prick och placerar adjunkterna precis där de skola placeras för att de skola få den riktiga inställningen i det statliga lönesystemet.

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Man nödgas göra jämförelser både uppåt och nedåt och åt sidorna. Man får göra jämförelser med lektorerna, och — jag medger det — i detta fall är den reservation, för vilken herr Holmdahl nyss talade, den konsekventa och riktiga. Placerar man adjunkterna i 24:e lönegraden, så är det rimligt att låta lektorerna marschera ett steg uppåt på den staliga lönestegen och gå till den 28:e lönegraden. Placerar man adjunkterna i B 24 är det också riktigt att låta de ordinarie övningslärarna marschera upp ett stycke. Det är den logiska konsekvensen av den inställning som utskottets majoritet har. Man kan nämligen inte isolera adjunkterna från övriga grupper av lärare vid de allmänna läroverken och seminarierna, utan man måste se på det hela för att man skall kunna få en rimlig inplacering, och framför allt måste man se åt sidorna för att finna ut var staten har ställt övriga befattningshavare, som vad utbildning beträffar kunna anses jämförbara med läroverkens och seminariernas lärare. Då träffar man på flera grupper, med vilka man kan göra naturliga jämförelser, men jag skall nöja mig med att peka på en, den är tillräckligt illustrerande. Det är andre bibliotekariebefattningen vid våra stora statsbibliotek.

Andre bibliotekarierna äro placerade i 21:a lönegraden, två lönegrader under den där man tänker ställa in adjunkterna. De måste ha en utbildning som är minst densamma som adjunkternas, och ser man efter vad de bibliotekarier som nu finnas ha för utbildning, finner man, att de äro licentiater eller doktorer. De ha således fått underkasta sig en utbildning, som varit ungefär densamma som lektorernas. Riksdagen har vid ett par tillfällen under de senaste dagarna avvisat andra grupper, som gjort anspråk på att få en bättre placering i löneavseende än Kungl. Maj:t tillärnat dem och som slutligen också kammaren gått in för. Folkskollärarna, småskollärarinnorna också för resten, ha avvisats, riksdagen ville inte gå högre än Kungl. Maj:t föreslagit, om man undantar den lilla justering som gjordes beträffande småskollärarinnorna, men lönegradsplaceringen för alla lärare vid folkskolan blev den, som Kungl. Maj:t hade tänkt sig. Anspråk från lärarna, framförda också här i motioner, ha avvisats av kammaren. I går hade vi att behandla frågan om lönereglering vid serafimerlasarettet, och riksdagen avvisade vissa grupper, som — det kan jag gärna nu få säga — enligt min mening ha en alldeles orimligt låg löneplacering, men de avvisades med den tysta förutsättningen, att de få göra sig påminta, när möjligen nästa år den slutliga regleringen av hela det statliga lönesystemet kommer att äga rum.

Jag skall försöka föregå med gott exempel och nöja mig med vad jag nu har sagt. I den föredragna punkten har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Den rör nämligen bara reglementet och om dess innehåll råder det inga meningsskiljaktigheter. Vid föredragningen av tjänsteförteckningen skall jag göra det yrkande, som överensstämmer med den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Råstock m. fl.

Herr **Danielsson:** Herr talman! Jag skall till en början livligt instämma med den föregående talaren däri att vi, om det är möjligt, böra komma ifrån den här frågan redan vid detta plenum. Jag hade knappast tänkt att ens begära ordet om det inte varit för att lämna ett kort meddelande, då jag i stort sett kan instämma i de synpunkter, som framfördes av generaldirektör Holmdahl i hans utförliga anförande. Jag skall inte till de skäl, som han drog fram som motiv för sitt ställningstagande, söka att foga några nya synpunkter utan skall i min mån försöka bidraga till att debatten förkortas så mycket som möjligt.

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Som framgår av utskottets utlåtande tillhör undertecknad den majoritet, som gått in för adjunkternas lönegradsplacering i B 24; jag finns däremot inte med bland reservanterna som önska uppflyttning av lektorerna i lönegrad B 28. Det var vid ett tillfälle fråga om en kompromiss, enligt vilken utskottet skulle ha enat sig om adjunkternas placering i 24:e lönegraden. Nu blev man ju inte enig om saken, och därför voro de, som i likhet med undertecknad höllo på att både adjunkterna och lektorerna skulle flyttas upp en lönegrad, oförhindrade att reservera sig. Detta blev emellertid inte fallet för min del och därför nämner jag här, att också jag anser, att, om man flyttar upp adjunkterna, skola även lektorerna flyttas upp, till B 28. Det torde vara ett lagom avstånd, förefaller det åtminstone undertecknad, med 4 lönegrader dem emellan.

Jag skall inte dra fram några jämförelser, sådana kunna göras i det oändliga dels utav dem, som hålla på att vi skola placera dessa lärare i respektive 23:e och 27:e lönegraden, och dels också av dem, som skulle vilja motivera en något högre lönegradsplacering — det vore lätt att dra fram exempel även på detta. För övrigt är kammaren säkerligen trött på siffror vid det här laget.

Det har ju antytts av en föregående talare, att man kan vara tveksam om var man skall placera vederbörande, och speciellt äro många tveksamma just med hänsyn till konsekvenserna. Jag tror nu för min del inte, att dessa konsekvenser bli så svåra, att 1936 års lönekommitté skall känna sig på något sätt bunden. Man kan väl ändå inte vara så bunden av hänsyn till konsekvenserna, att icke ifrågavarande förslag på något sätt skulle kunna regleras, om så vore önskvärt. Systemet skall ju också enligt detta förslag, vill jag minnas, vara att anse som ett provisorium.

Vad adjunkterna beträffar så känna vi ju till att slutlönen i alla fall låter någorlunda. Men man får härvidlag betänka den rätt långa utbildningstid, som adjunkterna i likhet med lektorerna få underkasta sig, innan de kunna påräkna någon ordinarie placering, jag tror det är någon gång emellan 35 och 40 års ålder. Det har ju också visat sig, att det åtminstone i vissa trakter av vårt land, kanske mest i de norra delarna, varit svårt att få de ordinarie adjunktstjänsterna besatta, efter vad det upplysts mig. Vad lektorerna beträffar veta vi alla, och det framgår också av reservationen, att det varit synnerligen svårt att få kompetenta sökande till en del ledigförklarade platser. Detta förstår man också, då lektorsutbildningen tar en tid av 5 år mera än som åtgår för erhållandet av adjunktskompetens. Och som jag nämnde då jag talade om bägge kategorierna i ett sammanhang, dröjer det mycket länge, innan de kunna bli ordinarie. Dessa faktorer måste man ta hänsyn till, då man går att bedöma frågan om den slutliga lönen.

Man kan ju tycka, jag har hört det framföras ifrån flera håll, att doktorsavhandlingen — disputationen utöver licentiatexamen — skulle vara onödig för lektorerna med hänsyn till själva undervisningen, detta håller åtminstone en del på. Men jag vågar inte gå så långt, jag tror, att för den vetenskapliga forskningen är den höga kompetensen till nytta, ja, kanske nödvändig. Och då jag som mycket okunnig lekman på detta område inte vågar gå med på föreställningen, att lektorerna inte skulle behöva — detta har inte förts fram här i debatten, men det har gjorts gällande från annat håll — så hög kompetens, så sker detta i känslan av den vetenskapliga forskningens stora betydelse för alla områden av det alltmer utvecklade kulturlivet.

Jag kommer således i fråga om lönegradsplaceringen för lektorerna att rösta för den reservation, till vilken herr Holmdahl anslöt sig, och jag kom-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

mer givetvis också, då det blir fråga om lönegradsplaceringen av adjunkterna, att följa utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Man befinner sig i en ganska egendomlig situation, när man efter mycket grundliga utredningar och mycket överväganden har lagt fram ett förslag till lönereglering, som man trodde skulle tillmötesgå ganska långtgående krav på placering för de lärare, som det här är fråga om, men då finner — jag skulle nästan vilja säga en entusiasm — både för en högre placering och för skola och vetenskap, som det enbart är glädjande att finna men som man — det får jag ju bekänna — inte hade väntat skulle ta sig sådana uttryck. Nå, det är ju en sak för sig, men de argument, som anförts för att Kungl. Maj:t icke skulle ha kommit fram till en rimlig placering, ha, såvitt jag förstår, inte varit mycket starka.

Det är en gammal strid som här dragits upp — inte frågan om lektorernas lönegradsplacering, ty praktiskt taget har tidigare ingen tänkt sig, att man skulle kunna gå utöver den 27:e lönegraden, emedan alla, som något känna till vårt lönesystem och överhuvud taget känna till, vilka som äro placerade i den 28:e lönegraden, ha sagt sig, att konsekvenserna av ett sådant steg skulle bli alltför långt gående. Däremot har det varit någon diskussion rörande frågan, huruvida inte möjligen adjunkterna skulle kunna placeras i den 23:e eller 24:e lönegraden, men lägg märke till att, när vi tidigare haft denna sak uppe, har striden stått också mellan den 22:a och 23:e lönegraden. 1928 års lönekommitté vågade inte gå längre än till B 23. När jag säger detta, gör jag det därför att jag vill, att kammaren skall få ett intryck av att här äro vi faktiskt, på grund av omständigheter som jag inte förstår, inne på en linje att höja upp överhuvud taget de bättre betalade statstjänarnas löneställning. Vill man gå den vägen — och det står kammaren och riksdagen fritt att säga, att hela vårt lönesystem har placerat vissa och stora lönegrupper för lågt — så skall man i varje fall göra det med öppna ögon och veta, att man inte bara får ta konsekvenserna, när det gäller dessa högre lönegrader, utan jag vill verkligen se den riksdag som, sedan man på dessa punkter höjt Kungl. Maj:ts förslag, nästa år säger, att hela raden av befattningshavare placerade ifrån 1:a t. o. m. 12:e lönegraderna skola vi hålla nere.

När jag säger detta är det inte därför att jag på något sätt underskattar den roll, som dessa lärare spela. Jag behöver inte erinra om att jag själv står den kår, det här gäller, så nära, att jag har erfarenhet både av de adjunkter, det här är tal om, och av lektorerna. Om man ser på den levnadsstandard, dessa grupper åtnjuta på grund av den statliga lönen, så är det också klart att jag är den siste som skulle vilja säga, att denna levnadsstandard är för hög. Det är överhuvud taget myckt svårt, när man ännu håller sig till dessa grupper, som ha mellan 6,000 och 11,000 kronors inkomst, att säga, att det är alldeles för mycket att människor i vårt samhälle skola ha sådana inkomster.

Men på det sättet ställer det sig inte, när vi tvingas att bestämma, vilka löner staten skall betala. Vi måste se dessa grupper i jämförelse med andra grupper, och när man gör det, då får jag säga, som det står i propositionen, att när placeringen av de ordinarie befattningshavarna inom en hel kår bara rör sig om den 23:e och 27:e lönegraden, så kan man inte om den kåren säga annat än att hela placeringen är relativt hög.

Jag säger, att man måste göra jämförelse. Om jag ser på den levnadsbana, som en ung man som kommer till universitetet för att ägna sig åt läraryrket

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

har framför sig, och jämför den med andra universitetsutbildares, som ge sig in i statens tjänst, i ämbetsverk, i Kungl. Maj:ts kansli, i bibliotek, som här har erinrats om, måste jag säga, att dessa, som gå lärarbanan, icke äro ogynnsamt ställda. Detta förklarar också, att man i propositionen kunde placera de extra ordinarie adjunkterna så pass lågt som man gjorde — om det nu kan kallas lågt att föreslå den 20:e lönegraden. På den punkten har utskottet enhälligt företagit en justering och placerat dem i den 21:a. Eftersom detta var en punkt, där det vid det förberedande arbetet — jag erkänner det — rådde en viss tveksamhet, skall jag inte därvidlag göra några invändningar utan godtaga utskottets förslag. Men det är kanske icke alla kammarens ledamöter som veta, att när Kungl. Maj:t föreslog en placering av de e. o. adjunkterna i lönegrad B 20, så innebar detta, att en ung man med examen och provårstjänstgöring omedelbart kunde få en lön, som rörde sig mellan 4,728 kronor på billigaste ort, där det knappast finnes några lärare, upp till 6,213 kronor på dyraste ort. Under det sjätte året skulle han vara uppe i en lön mellan något över 5,000 kronor och upp till 6,640 kronor. Den som i likhet med den stora mängden av lärare i läroverken är i medelåldern och vet vilka löner, som betalas till de unga lärarna, måste säga sig, att detta är icke någon dålig löneplacering, i synnerhet som den innebär en icke oväsentlig höjning av de redan utgående lönerna. Men som sagt, den höjning, som utskottet företagit, kan motiveras på ett sätt, som jag har vissa sympatier för, nämligen så, att man säger, att det finnes ingen anledning, att vi skola låta människor få vänta så länge med att få så pass stora inkomster, att de kunna bilda familj och överhuvud taget någorlunda hastigt betala av sina skulder. Vi anse därför, att det är bättre att låta dem få litet högre löner strax, så att de icke behöva vänta till den högre medelåldern, innan de komma i en någorlunda hygglig inkomstställning. Under sådana förhållanden skall jag icke lägga några hinder på den punkten. Jag skall icke uppehålla mig vid frågan om lektorerna. Jag är visserligen av den meningen, att om man skall begagna de vanliga argumenten för en placering av denna lärarkategori i viss lönegrad, böra ju lektorerna, om man vill sätta adjunkterna i lönegrad B 24 ,sättas i lönegrad B 28. Vill man placera dem så, måste man mycket grundligt överväga, huruvida icke folkskollärarnas placering i lönegrad B 17 för 9 månaders tjänstgöring måste tagas i förnyad och mycket allvarlig omprövning. Det kan ifrågasättas, om det bör vara en skillnad på 7 lönegrader mellan folkskollärarna och adjunkterna och sedan en skillnad på 4 lönegrader mellan adjunkter och lektorer. Men det hör till de konsekvenser, som jag förmodar herr Danielsson och de andra, i kammaren, som tidigare varit sparsamhetsvänner, övervägt, innan de anslutit sig till utskottsmajoriteten och reservationen.

Att en placering av adjunkterna i lönegrad B 23, som regeringen föreslagit, icke är en dålig placering, skall jag be att få visa med några siffror. Kanske herr Danielsson har rätt, när han säger, att kammaren är trött på siffror. Men eftersom hela lönefrågan icke är annat än ett system av siffror, ber jag i alla fall få erinra om, vad denna lönegrad B 23 innebär. Uppgifterna finnas även i den kungl. propositionen. Jag förmodar, att kammarens ledamöter ha sett på den tabell, som finnes i slutet av den kungl. propositionen, men av den tabellen får man inte ett riktigt intryck av vad löneförbättringen betyder. Det är nämligen så, att man i dessa tabeller endast upptagit lönen under det första, sjätte, elfte, sextonde och följande år. Detta gör, att man icke får klart för sig, vilken betydande förbättring, som inträder under vissa av dessa år. I det nya lönesystemet klättrar man upp i ny löneklass efter 3 år, under det att man i gamla lönesystemet fick vänta i 5 år på en sådan uppflyttning. Om

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

man placerar in adjunkterna i lönegrad B 23, innebär det visserligen — jag skall komma till den lägsta dyrortsgruppen strax — att vederbörande under första året icke får större ökning i lönen än c:a 200 kronor, under det att den, som sitter i E-ort, får en ökning omedelbart på över 700 kronor och den, som sitter i Stockholm, en ökning på över 1,000 kronor. Detta under första t. o. m. tredje året. När jag kommer till fjärde och femte åren — lägg märke till att detta gäller dem, som sitta på billigaste ort — får vederbörande under fjärde, femte året en löneökning av icke mindre än 658 kronor. Den, som sitter i F-ort, får en ökning med 1,228 kronor, och den, som sitter i Stockholm, får en höjning av 1,500 kronor. Sjätte året kommer det där tillägget efter 5 år enligt den gamla löneplanen. Löneökningen under just 6:e året är icke mer än 18 kronor i lägsta dyrortsgruppen, under det att den är 637 kronor i E-ort, och 866 kronor i Stockholm. Under 7:e t. o. m. 9:e året blir det återigen löneökning på mellan 480 kronor och 1,374 kronor. Från 11:e t. o. m. 15:e året är vederbörande uppe i en löneökning från 302 kronor t. o. m. 1,224 kronor.

Sedan kommer jag till det, som hela denna opposition stött sig på, nämligen, att man, när man kommer över det 16:e året, har en löneminskning på den billigaste orten av 338 kronor, på den näst billigaste orten av 74 kronor, under det att man på dyraste orten får en löneökning på 584 kronor. Om man nu skulle vilja göra en rättvisande jämförelse mellan de nya lönerna, som föreslås, och de nuvarande, måste man göra den på sätt, som tjänstemännen annars äro mycket skickliga i. De räkna omedelbart ut de inkomster, som de ha intresse av. De räkna alltså ut den sammanlagda lönesumman, som de uppbära under 30 eller 35 års tjänstgöring och slå ut den summan på alla åren. Vad göra talesmännen för deras sak här? Jo, här smusslar man undan på ett sätt, som jag icke kan kalla fair play, allt vad som hänför sig till tiden före det 16:e året och sedan talar man bara om, hur det förhåller sig efter det 16:e året. Om man räknar med ordinarie tjänst i 30 år och slår ut den lönesumman på alla åren — detta har jag verkligen roat mig med att göra, eftersom ingen annan tycks ha roat sig därmed — så kommer jag till att på billigaste ort blir ökningen i genomsnitt ganska liten, bara några tiotal kronor. Men så snart man är på B-ort, blir det högre siffror och man kommer sedan upp till en ökning på mellan 400 och 800 kronor i genomsnitt om året. Jag måste säga, att denna löneökning är icke föraktlig. Det är kanske inte så många av kammarens ledamöter, som varit med i riksdagen under hela 1920-talet och samtidigt följt med de tillfälliga löneförbättringar, som riksdagen beslutat. Den, som varit tillräckligt intresserad därav och följt med, vet, att när dessa tillfälliga och provisoriska löneförbättringar genomförts, var det, även om det icke skrevs klart ut i utskottets betänkande och i riksdagens beslut, en klar förutsättning överallt, att med dessa provisoriska tillägg hade de statliga lärarna till skillnad från folkskollärarna fått sin faktiska lönereglering. Det som återstod var att inplacera dessa befattningshavare i det nya lönesystemet, vilket icke borde medföra andra kostnader än som överhuvud taget brukar följa, när man skall placera in folk i en löneplan. Man måste ju göra vissa justeringar och eftersom man aldrig kan justera annat än uppåt, så måste det kosta pengar. När nu denna lönereglering togs upp på nytt, ansågs det allmänt att hela denna lönereglering för alla de statliga skolorna kanske skulle kosta, låt mig säga, en miljon kronor. Nu kostar den över 3 miljoner kronor.

Man har talat om dem, som bo på billigaste ort och de sakkunniga från skolorna, som varit med vid utarbetandet av propositionen och som icke ha kunnat ansluta sig till de två övrigas linjer, ha skrivit en reservation, som flitigt begagnats i debatten och där talar man om hur stor procent av adjunkterna,

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

nämligen 28 %, som t. o. m. få löneminskning. Jag tror, att herr Holmdahl även talade om de 28 procenten. Hur många lärare sitta i dyrorterna A och B? Jag behöver icke erinra kammarledamöterna om, att förslaget icke innebär någon lönesänkning för någon nu tjänstgörande lärare. Staten är så gentil, att ingen som fått lön på ett eller annat sätt, kommer att gå miste om den. Förslaget innebär endast att tjänsten, när den nybesättes, icke längre får betalas med den gamla lönen. I dessa A- och B-orter finnas alltså 5 + 47 eller summa 52 lärare. Dessa 52 lärare utgöra av hela antalet 1,245 icke 28 procent utan 4 procent. Varifrån får då herr Holmdahl dessa 28 procent? Jo, han lägger till lärarna i Stockholm, Lidingö och Göteborg, vilka ha kommunala lönetillägg. Men när dessa tillägg försvinna blir det löneminskning. Är det någon i denna kammare, som när det gäller folkskolelärarnas kommunala lönetillägg vågar ställa sig på den ståndpunkten, att folkskolelärarna skola placeras så högt att de eller rättare sagt de, som efterträda dem, överhuvud taget icke skola lida någon löneminskning, om dessa tillägg försvinna. Ingen vågar tala därom. Här gör man det, utan att egentligen anföra några motiv. Man kan ju här säga, att det endast är några stycken, fyra procent, för vilka det överhuvud taget är tal om någon löneminskning. För övrigt blir det löneförbättring över lag.

Nu skall jag icke med detta ha sagt, att man icke helst skulle velat undvika en lönesänkning även på de billigaste orterna. Men de, som på den punkten äro ömhjärtade, kan jag trösta med att hela frågan om vår dyrortsgruppering är under förnyad utredning. Om det är någonting, som kommer att ske, är det, det misstänker jag, att man kanske snarast kommer till insikt om att de billigaste orterna icke äro så billiga, i förhållande till de dyrare, som man tidigare föreställt sig, och att en justering, som eventuellt kommer att äga rum, kommer att gå i den riktningen. Men det är inte det väsentligaste, utan det väsentligaste är i grund och botten, att vi här ha att göra med ett led i en lönereglering, som ur många synpunkter kanske borde ha kommit i ett enda sammanhang. Det fanns mycket starka röster, som talade för att man icke skulle våga sig på experimentet att göra denna lönereglering för lärarna annat än i sammanhang med en allmän lönereglering, så att man verkligen kunde grundligt överväga inplaceringen av de olika tjänsterna. Det ansågs emellertid föreligga så pass starka skäl — lärarna ha ju fått vänta länge på att bli inplacerade i det nya lönesystemet — att man tog risken.

Om man vill ta den risken och om man, som herr Danielsson till och med nämnde, anser att detta är ett provisorium, som man eventuellt vill justera vid en definitiv reglering, då måste man väl framgå med större försiktighet än vanligt. Om det nu verkligen skulle vara så — jag kan ju antaga, att jag står på herr Danielssons och herr Holmdahls ståndpunkt — att vi äro djupt övertygade om att här har skett en oriktig inplacering, när adjunkterna placerats i lönegrad B 23 och lektorerna i lönegrad B 27 och att vi äro fullt och fast övertygade om, att de, enligt en rättvisande jämförelse, böra placeras i lönegrad B 24 respektive lönegrad B 28, då är det enda förnuftiga att säga: Vi placera in dem nu i lönegrad B 23 och lönegrad B 27. När sedan hela översynen av inplaceringen skall ske, kunna dessa lärare lika väl som alla andra tjänstemän komma med sina önskemål, och med den bevisföring, de kunna prestera, visa upp, att deras placering är för låg. Då kan man eventuellt åstadkomma den justering, som man här eftersträvar.

Meningarna ha ju varit delade eller rättare sagt litet delade bland dem, som verkligen länge sysslat med lönefrågor. Jag kan försäkra kammaren, att bland dem, som under 10—20 års tid sysslat med dessa frågor, har det icke

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

funnits mer än en enda mening beträffande denna inplacering — den nämligen att inplaceringen av dessa befattningshavare i lönegrad B 23 och lönegrad B 27 är en gynnsam placering. Men vill man på den punkten få en ändring till stånd, är det icke rimligt att säga, att vi i år skola göra ett provisorium och inplacera dem i lönegrad B 24 och i lönegrad B 28 för att sedan undersöka saken, när man vet, att man icke kan ändra nedåt.

Det förefaller mig som om den uppfattningen vore ganska starkt företrädd i kammaren, att Kungl. Maj:ts förslag är ett tillmötesgående förslag och att det vore förbundet med mycket stora risker att följa utskottsmajoritetens förslag. Jag har nu bara talat om den olika inplaceringen utan att erinra om de statsfinansiella konsekvenserna. Det är icke så lätt att säga, vilka följder, som en så hög placering på dessa punkter skulle innebära, men kammaren kan vara övertygad om, att skulle man vara villig att ta konsekvenserna av en så pass hög inplacering på alla de punkter, där dessa konsekvenser kunna förefalla skäliga, då kommer kammaren kanske till sist att rygga tillbaka, och det är icke omöjligt, att en del av dem, ja många av dem, som nu anse sig kunna stödja utskottets förslag, och till och med en av reservanterna, skulle säga, att vi visste icke vad vi gjorde, när vi gingo in för det förslaget.

Kungl. Maj:t har i sitt förslag vägt det ena mot det andra och placerat in de olika grupperna, så att man fått sammanhang mellan lönerna. Då förefaller det icke rimligt, att man på förslag i en enskild motion gör om allt detta. Det mesta man skulle kunna sträcka sig till är att säga, att vi hemställa, att våra önskemål tagas i övervägande vid den slutliga revisionen, men så kommer naturligtvis att ske under alla förhållanden. Jag tror, att det enda riktiga är, om kammaren lika väl som riksdagen i detta fall följer den reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Efter det synnerligen belysande anförande, som här nyss hållits av statsrådet, skulle jag helt och hållet kunna avstå från att säga någonting om de synpunkter, som jag i stort sett velat anföra, då de ju sammanfalla med vad vi nyss hört. Då jag emellertid står såsom medansvarig i den reservation, som nu diskuteras, vill jag ändå anföra några synpunkter, varför jag kommit till den inställningen, att adjunkterna böra placeras i lönegrad B 23.

Jag har under mitt arbete i 1936 års lönekommitté kommit till den uppfattningen, att man icke bör särskilja adjunkterna utan att taga hänsyn till andra tjänstemannagruppers placering. Om man tager den hänsynen, kan man inte komma ifrån att lönegrad B 23 är den, som bäst bör ifrågakomma för adjunkterna. Som vi hörde av herr statsrådet ha också alla sakkunniga, som sysslat med denna proposition, kommit till samma resultat. Sålunda föreslog 1920 års lärarlönekommitté lönegrad B 23. 1928 års lönekommitté föreslog också lönegrad B 23. 1936 års lärarlönesakkunniga föreslogo dels lönegrad B 23 och dels lönegrad B 24. De, som föreslogo lönegrad B 24, voro emellertid lärare, nämligen rektorerna Grimlund och Norrbom, under det att de, som icke voro läroverkslärare utan så att säga neutrala, nämligen generaldirektör Stridsberg, som torde vara en av våra främsta experter på löneområdet och kansliråd Sandberg, ansågo att lönegrad B 23 var den lönegrad, som borde ifrågakomma för dessa adjunkter. Om man ser på lönegradplaceringen för övriga statstjänare, ser att t. ex. notarier och byråingenjörer äro i 21:a lönegraden, måste man säga sig, att den föreslagna placeringen i 23:e lönegraden är en tämligen god placering och alls inte för låg. Jag vill i likhet med statsrådet på-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

peka, att om man nu går in för 24:e lönegraden, detta ovillkorligen måste medföra konsekvenser i avseende å löneplaceringen för övriga statstjänare. Det hjälper inte då att endast från 22:a till 24:e lönegraden flytta upp dem som närmast skulle komma i fråga, utan då måste det bli uppflyttningar även från 20:e och 21:a lönegraderna uppåt undan för undan. Konsekvenserna komma sålunda att bli betydligt större än de som framgå av föreliggande betänkande. Det stannar inte vid dessa 600,000 kronor, om läroverkslärarna uppflyttas i 24:e lönegraden, utan det kommer att bli betydligt högre belopp.

Ser man efter, vilka belopp som skulle utgå till läroverkslärarna enligt 23:e lönegraden, finner man, att de inte äro så låga. Statsrådet påpekade helt nyligen, att endast ett fåtal befinna sig på den lägsta ortsgruppen — det är inalles 52 på A- eller B-orter. De allra flesta äro på F-ort eller på ännu högre dyrorter. Dessa på F-ort få en begynnelselön av 6,990 kronor, och med 13 % dyrtidstillägg, som kommer att utgå nästa år, blir begynnelselönen 7,898 kronor. Efter nio års tjänstgöring såsom ordinarie komma de upp i en slutlön av 8,340 kronor. Med dyrtidstillägg blir slutlönen då 9,414 kronor. Dessutom veta vi, att i en kungl. proposition till innevarande års riksdag föreslagits en tillfällig löneförbätring, som skall tillfredsställa alla statstjänare, en löneförbättring som enligt förslaget i detta fall skulle uppgå till 120 kronor men som möjligen kommer att ytterligare ökas. Alltså skulle en läroverkslärare med den föreslagna placeringen i 23:e lönegraden på de flesta orter få en lön av ungefär 10,000 kronor. Jag undrar, om man med skäl kan säga, att detta är en låg placering.

Jag skulle tro, att man gjorde klokt i att följa Kungl. Maj:ts förslag och reservationen, vilken går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är nämligen bättre, att man inte låter känslorna spela in alltför mycket, när det gäller att placera befattningshavare i den ena eller andra lönegraden utan låter sakkunskapen ha det största inflytandet på detta område. Därvidlag har ju Kungl. Maj:t större förmåga att överblicka hela sammanhanget än enskilda riksdagsmän.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Råstock m. fl.

Herr **Holmbäck:** Herr talman! För min del har jag länge hyst den uppfattningen, att läroverkslärarna utgöra en kår, som i jämförelse med andra statstjänstemannakårer varit tillbakasatt. Det är därför med stor glädje jag sett denna proposition, som jag betraktar som ett steg framåt. Jag är också glad över den utveckling, som ägt rum under de sista åren, då på statsrådets och chefen för ecklesiastikdepartementet förslag ett stort antal läroverkslärarplatser inrättats, varigenom befordringsåldern för läroverkslärarna har kunnat sänkas.

Diskussionen här i dag rör sig ju egentligen om huruvida adjunkterna skola placeras i 23:e eller i 24:e lönegraden och huruvida lektorerna skola placeras i 27:e eller i 28:e lönegraden. För en placering av adjunkterna i 24:e lönegraden finns det majoritet inom utskottet, och jag skall därför, då jag har den uppfattningen, att en dylik placering är den riktiga, inte närmare gå in på den saken. Men när man påstår, att denna placering skulle innebära så stora konsekvenser beträffande andra statstjänstemän, undrar jag verkligen, om detta påstående kan anses vara riktigt. I den bilaga, som är fogad till statsutskottets utlåtande, äro angivna en hel del tjänster, som tillhöra 24:e lönegraden: advokatfiskal, (1:e) aktuarie, (1:e) arkivarie, bibliotekarie, 1:e byråingenjör, (1:e) byråinspektör, direktör av 3 kl. vid fångvården, direktör (Landskrona), ex-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

peditionsföreståndare vid S. J., frökontrollant... ja, jag kanske inte behöver räkna upp dem alla. Kan man med allvar påstå, att dessa befattningshavare skulle kunna komma och begära en högre lönegradsplacering därför att adjunkterna ställts i 24:e lönegraden?

Att 2:e bibliotekarierna vid biblioteken stå sämre än adjunkterna komme att göra, vare sig dessa bli placerade i 23:e eller 24:e lönegraden, är naturligtvis riktigt, men man får dock tänka på att 2:e bibliotekarierna ha möjlighet till befordran, vilket adjunkterna inte i större omfattning ha om de inte äro lektorskompetenta, och vidare att just 2:e bibliotekarierna vid biblioteken äro mycket ogynnsamt placerade i lönegradshänseende.

Jag skall ägna några ord åt den fråga, som väl står främst i intresset, nämligen frågan om placeringen av lektorerna. Statsrådet och chefen för finansdepartementet, som tyvärr nu inte är närvarande i kammaren, yttrade att de, som ägna sig åt lärarbanan efter den utbildning de fått vid universitetet, äro bättre ställda — i varje fall inte sämre ställda — än andra kategorier som med likvärdig utbildning lämna universitetet och gå t. ex. till ämbetsverken. Jag tror för min del inte, att man med fog kan påstå detta. Inte kan man väl göra gällande, att den person, som lämnar universitetet med en lärarexamen eller med en filosofie doktorsgrad, är bättre ställd än den som lämnar universitetet med en juris kandidatexamen? Det tror jag är alldeles orimligt att påstå. Den unge juristen har mycket större befordringsmöjligheter och möjligheter till förtjänst än den unge läraren. Hans framtid gestaltar sig i ekonomiskt avseende i regel på ett helt annat och vida bättre sätt.

Beträffande lektorernas placering i 27:e eller 28:e lönegraden har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjort gällande i propositionen, att en placering i 28:e lönegraden skulle medföra stora konsekvenser, och det var samma tema herr statsrådet och chefen för finansdepartementet var inne på. Låt oss se ett ögonblick, vilka tjänstemän som äro placerade i 28:e lönegraden. Det är enligt samma källa som jag nyss nämnde 1:e advokatfiskal, arbetschef vid kartverket, avdelningsföreståndare vid statens växtskyddsanstalt, byrådirektör, chef för statens biografbyrå, driftschef vid statens vattenfallsverk, järnvägsinspektör, ledamot av riksförsäkringsanstalten, luftfartsinspektör, 1:e läkare vid sinnessjukhus, professor vid farmaceutiska institutet och Chalmers tekniska institut, sekreterare vid universiteten, sprängämnesinspektör, stiftssekreterare, yrkesinspektör, överlärare vid barnmorskeläroanstalterna samt överläkare av 2:a klass vid sinnessjukhus. Vilka av dessa kategorier skulle kunna anses utföra en mera krävande verksamhet än den, som efter avlagt doktorsprov vid ett universitet ägnar sig åt en så viktig sak som gymnasialundervisningen? Jag tror, att det endast är en kategori, som i så fall skulle kunna komma i fråga, och det är professorerna vid farmaceutiska institutet och Chalmers tekniska institut. De äro nu mycket få, och jag kan inte finna något avgörande skäl för att de, i varje fall under någon tid, inte skulle kunna stå i samma klass som t. ex. läroverkslektorerna.

Det andra skäl, som göres gällande mot en placering av lektorerna i 28:e lönegraden, är att skillnaden mellan deras löner och rektorernas skulle bli så liten. Detta är utskottets skäl. Det blir dock en skillnad på 1,500 à 2,500 kronor — olika för olika fall — och den skillnaden kan möjligen anses fullt tillräcklig.

Jag har nu sysslat bara med några synpunkter för att bemöta de inpass, som gjorts mot en placering av läroverkslektorerna i 28:e lönegraden. Låt mig nu övergå till att se litet mera positivt på saken. Vad finns det för skäl till att placera dem i 28:e lönegraden?

Ang. löneregleringen för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Först skulle jag vilja peka på att tillgången till aspiranter på lektorat börjar minskas. Det har påpekats flera gånger förut, att för närvarande finns det i moderna språk 11 lektorat, som varit ledigförklarade utan att någon sökande anmält sig. Detta visar naturligtvis, att personer inte anse lektorsbanan så god, att de vilja ägna sig åt den efter att ha tagit doktorsgrad vid universitetet. Man skulle kunna tro, att dessa lektorat äro placerade uteslutande i övre Norrland, men så är visst inte fallet. De finnas i övre Norrland — i Haparanda, Luleå och Umeå — men också i Mellansverige, nämligen i Karlstad, Västerås, Norrköping och Visby, samt dessutom i södra Sverige, nämligen i Karlskrona, Kristianstad, Landskrona och Ystad. Det kan vara av ett visst intresse att höra, att i fjol kungjordes ett lektorat ledigt i Stockholm, till vilket anmälde sig blott två sökande, båda transportsökande från andra platser. Det föreligger alltså brist på lektorskompetenta personer, som vilja söka lektorat. Det är lagen om tillgång och efterfrågan, som härvidlag gör sig gällande. Jag har i min hand ett litet häfte, där det sammanställts vissa uttalanden av skilda personer, och det är ganska intressant att där se, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet just starkt understrukit den synpunkt jag nu varit inne på. I ett tal på Visingsö för någon tid sedan — jag tror det var i fjol — yttrade han: »Praktiskt taget varje vecka har jag anledning till bekymmer över minskningen i tillgången på ett fullt tillfredsställande rekryteringsmaterial, när det gäller besättande av lediga lektorat.» Med denna synpunkt för ögonen måste man anse en högre placering desto mera motiverad.

Då skulle man emellertid kunna göra det inpasset, att det kunde vara lämpligt att i stället för att höja lönerna gå en annan väg, nämligen att sänka kompetensen, att t. ex. fordra endast licentiatexamen. Jag tror för min del, att detta vore en olycklig väg, och detta ur tre synpunkter. För det första skulle därigenom otvivelaktigt den kulturella nivån i Sverige sänkas. Doktorsavhandlingarna utgöra nämligen en betydande del av vår vetenskapliga produktion, och de avhandlingar, som författas av personer, vilka ägna sig åt läroverksundervisning, äro en väsentlig del av dessa doktorsavhandlingar. Vidare sysselsätta sig ett betydande antal av lektorerna även i fortsättningen, i den mån deras tid tillåter det, med vetenskapliga studier. De publicera ganska mycket, och allt sådant skulle naturligtvis falla bort, om lektorerna inte få den träning vid universitet, som de behöva för sådan produktion. För det andra innebär fordran på doktorsavhandling för lektorerna för universiteten en utomordentligt värdefull tillgång med hänsyn till rekryteringen av docentkåren och därigenom också professorskåren. Slutligen är det en stor fördel, att man ute i landet vid läroverken har vetenskapligt utbildade krafter för undervisningen. För det moderna gymnasiet med dess friare arbetsformer behöver man krafter, vilkas studier inte endast varit inriktade på en lägre examen, krafter vilka verkligen haft kontakt med den vetenskapliga forskningen och följa med denna och som kunna tillfredsställa elevernas begär efter kontakt med forskningen på ett annat sätt än de som endast hade en lägre examen.

Med dessa ord skulle jag kunna sluta, herr talman. Jag vill bara ytterligare framhålla, att för min del har jag alltid som en av de största tillgångar jag haft betraktat den undervisning och de lärdomar jag fått i läroverket. Jag tror, att alla, som haft den stora förmånen att få en högre skolutbildning, dela min uppfattning i detta hänseende. Det är kanske många här i kammaren, som visserligen inte haft denna förmån, men som trätt i förbindelse med de svenska läroverken därigenom, att de haft söner eller döttrar, vilka gått ige-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

nom våra läroverk och där slutligen tagit sin studentexamen. Alla dessa torde väl av egen erfarenhet ha sett det nit, det intresse och den framgång, varmed undervisningen vid läroverken bedrives. Man skulle gagna denna undervisning, om man godkände en placering av adjunkterna i 24:e och lektorerna i 28:e lönegraden. Vad särskilt angår lektorerna, tycker jag, att de 200,000 kronor, som det skulle kosta om året, vore mycket väl använda pengar.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, harr statsrådet **Engberg:** Herr talman! En lönereglering för läroverken kan naturligtvis inte ses isolerad. Den måste inte bara stå i sammanhang med statsverksamheten i övrigt utan även bringas i överensstämmelse med lönegleringar inom skolans egen värld.

Den linje, som statsutskottets majoritet valt, kommer enligt min tanke att leda till fortsatt irritation, därest den skulle gå segrande igenom. Och varför? Å ena sidan brytes den avvägning, som var tänkt i den kungl. propositionen mellan folkskollärarnas högsta placering — 17:e lönegraden — och adjunkternas placering — 23:e lönegraden — genom att denna distans ökas med en lönegrad. Å andra sidan rubbar den jämvikten mellan adjunkter och lektorer genom att förkorta distansen mellan dem med en lönegrad. Jag vill på den senaste punkten i anledning av herr Holmbäcks yttrande säga, att det var just det värdefulla i denna relation i förslaget mellan adjunktslönen och lektorslönen, att den höll den tillbörliga distansen uppe för att göra rättvisa åt de synpunkter jag utvecklade i det tal, som den ärade talaren gjorde mig äran att åberopa.

Jag fäster uppmärksamheten därå, att om man sätter läroverksadjunkterna i 24:e lönegraden men lektorerna i 27:e lönegraden, har man gjort den merinkomst, som den skulle få, vilken ägnar sig åt lektorsbanan, så mycket mindre, att lusten att gå den banan i motsvarande grad måste komma att förminskas. Tag två personer, som börjat vid universitet samtidigt och som avlägga sin filosofiemagisterexamen samtidigt. Den ene går omedelbart till läroverken och börjar samla tjänstgöringsmeriter. Han får sitt provår så småningom och blir adjunkt. Den andre stannar vid universitetet, tager sin licentiatexamen, skriver avhandling, disputerar och gör sig lektorskompetent. Jag är övertygad om — och det är intygat från alla håll — att den som gör det senare får ekonomiskt den sämre lotten, om bådas ekonomiska utgångspunkter äro desamma och båda skola låna upp sina pengar. Det är därför ofantligt viktigt, att relationen mellan adjunktslönen och lektorslönen inte väljes godtyckligt. Så länge vi ha de nuvarande förhållandena inom gymnasierna, så länge vi ställa de anspråk vi hittills ställt på lektorskompetensen, måste detta avstånd mellan adjunkternas och lektorernas löner upprätthållas.

Det är en helt annan fråga, herr talman, huruvida och i vad mån den nuvarande utbildningen av lärare för våra läroverk motsvarar de fordringar, som kanske borde ställas. Som kammaren har sig bekant, ligger lärareutbildningsproblemet för närvarande i stöpsleven. Vad som skall komma därur, därom vet jag ingenting, men en sak är säker: frågan om de anspråk man skall ställa på läraren och hans utbildning måste vara ett problem, som blir aktuellt inom en nära framtid, och då finns det dubbel anledning att betrakta vad som sker nu som ett provisorium i nära anslutning till gamla, gällande krav på lärarnas utbildning.

Jag går emellertid tillbaka till det läge nedåt — om uttrycket tillåtes —

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

och det läge uppåt, som skapas. Vi ha satt våra folkskollärare i 17:e lönegraden såsom högsta lönegrad. Den avvägningen skedde från regeringens sida med uppmärksamheten fästad vid 23:e lönegraden för läroverksadjunkterna. Denna lönegradsplacering för adjunkterna var utgångspunkten för att sätta folkskollärarna i 17:e lönegraden, ity att det ansågs rimligt och riktigt, att mellan folkskollärarnas placering och adjunkternas skulle just vara ett sådant avstånd, som mellan 17:e och 23:e lönegraden. Om man nu ökar avståndet och sätter läroverksadjunkterna i en högre lönegrad, i 24:e lönegraden, än vad här var på goda grunder beräknat, så skulle jag, om jag vore folkskollärare, känna det som i viss mån en skymf, att medan man skärper utbildningsvillkoren för folkskollärarkåren men inte vidtager någon motsvarande skärpning för utbildningen av läroverksadjunkterna, man sätter läroverksadjunkterna i en lönegrad högre än den 23:e lönegraden, som var mycket väl avvägd och väl beräknad i förhållande till den 17:e.

Går jag å andra sidan till förhållandet mellan adjunkter och lektorer, leder ett sönderbrytande av avvägningen med säkerhet till, att lektorskåren också kommer att öppna sin lilla lönerörelse. Jag skulle tro, att både skolan och undervisningen skulle må gott av att vi sluppe det irritationsmoment, som komme att skapas på detta sätt.

För övrigt kan man inte liksom den siste ärade talaren bagatellisera konsekvenserna av en dylik godtycklig reglering. Jag griper ett exempel ur hans anförande, nämligen beträffande Chalmers tekniska institut och farmaceutiska institutet. I stället för att bestrida — det kunde han ju inte göra, när det gällde faktum — och i stället för att argumentera emot det förklarade han, att det är ju en så liten kår, att det är ingenting att ta hänsyn till. Ja tack, herr talman. Det är inte så man får förfara vid löneregleringar. En kår må vara liten eller stor, rättvisa är rättvisa och orättvisa är orättvisa. Man måste använda samma måttstock och se till, att man inte förfar partiskt.

Herr talman! Här ha vi Chalmers tekniska instituts professorer placerade i 28:e lönegraden och vi ha farmaceutiska institutets professorer i samma lönegrad. Den ärade talaren, som själv är universitetsprofessor, vet, att när det gäller vetenskapliga fordringar på Chalmers och farmaceutiska institutets professor äro de exakt lika stora som på de herrar, som söka professur vid våra statsuniversitet. Men om man när det gäller lönerna skall placera lektorer i 28:e lönegraden, och professorerna vid Chalmers och farmaceutiska institutet skulle sitta i samma lönegrad, kan ett sådant tillstånd omöjligen upprätthållas. Det måste leda till konsekvenser.

I dagarna har det bildats en de lärda verkens fackförening, om jag så får uttrycka mig. Den utgöres av dem, som äro anställda i riksarkivet, riksmuseet, bibliotek o. s. v. De ha sammanslutit sig i känslan av att de också måste förfäkta sina intressen. Jag går t. ex. till statens historiska museum, jag går till antikvarierna. De äro satta i 26:e lönegraden. Herrarna kunna se i statskalendern, att varenda en av dessa är filosofie doktor. Går jag till andre antikvarierna ser jag, att där ha vi filosofie doktorer och licentiater. De äro satta i 21:e lönegraden. Dessa andre antikvarier ha en mycket påfrestande tjänstgöring — jag vill tillägga en tjänstgöring, som kräver en speciell vetenskaplig utbildning.

Jag skulle också ha lust att säga, att den människa, som får ha daglig kontakt med ungdomen i våra läroverk, har en avundsvärd ställning i jämförelse med den, som skall vara instängd i ett rum på statens historiska museum eller någon dylik institution. Eller jag går till departementen. Vi ha där människor, som få gå i mycket lägre löneplacering än vad som här är ifrågasatt för

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

läroverksadjunkterna, män som ha påkostande föredragningar, som tarva både gedigna juridiska, administrativa och fackmässiga kunskaper, i omfattning fullt jämförliga med vad som här kan komma ifråga. Vi få tänka på dessa fakta. Det är det man inte gör, när man här vill placera läroverksadjunkterna i 24:e lönegraden.

Jag måste för min del säga, att om vi skola få någon ordning och reda i dessa lönefrågor, är den första grundsats, som måste tillämpas, den, att det skall vara billighet och rättvisa i olika riktningar. Här skapas orättvisa, här skapas obillighet, därest man griper godtyckligt ut läroverksadjunkternas kår och ger den denna löneplacering men inte sörjer för att avvägningen präglas av jämnmått. När konsekvenserna exempelvis skola dras av att man skall sätta våra övningslärare i 21:a lönegraden — ty dit skulle det komma att peka i en framtid — vad blir då resultatet? Jag vill säga, att folkskollärarna kunna med allt skäl hävda, att skola vi sitta i 17:e men en gymnastiklärare i 21:a lönegraden är det ett orimligt avstånd.

Jag har därför den uppfattningen, herr talman, att kammaren handlar klokt och välbetänkt därest den följer den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Råstock m. fl., och jag hoppas för min del, att andra kammarens majoritet samlas kring den. Ty sker en lösning på denna linje i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, undviker man de obehagliga konsekvenser, den oreda i olika riktningar, som kommer att skapas, därest man tar den 24:e lönegraden för adjunkterna.

Herr förste vice talmannen gav nu för kort genmälte ordet till

Herr **Holmbäck,** som anförde: Herr talman! Endast ett par ord. När herr statsrådet replikerade mitt yttrande angående professorerna vid Chalmers tekniska institut och farmaceutiska institutet, så lade han i min mun en tanke, som jag aldrig givit uttryck åt. När jag sade, att där gäller det en så liten kår, menade jag naturligtvis det, att om man nu skulle för en tid sätta lektorerna i samma lönegrad som dessa professorer och därigenom bli tvungen att efter en tid höja professorernas vid dessa institutioner löneställning, så var det en ganska ringa sak, därför att det är en så liten kår. Det gäller något tiotal befattningshavare, och de statsfinansiella konsekvenserna där äro alltså förhållandevis små. Vad däremot angår de övriga befattningshavarna, där de statsfinansiella konsekvenserna äro stora, kan jag inte anse, att man blir tvungen att höja löneställningen för dem.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde också en jämförelse med förhållandena beträffande de tjänstemän, som äro anställda i vitterhetsakademiens tjänst. Statskalendern upplyser inte, i vilken lönegrad de stå, och jag vet inte om herr statsrådet med sitt yttrande menade antikvarierna och avdelningsföreståndarna eller de extra andre antikvarierna. Jag kan därför inte gå in på en replik i denna fråga, men när herr statsrådet säger att dessa tjänstemän äro bundna vid tjänsterummet under det att läroverkslärarna ha mycket friare verksamhet, skulle jag vilja fråga dessa antikvarier, om de ville bli läroverkslärare. Jag skulle vilje se, om de inte skulle säga nej.

Vidare yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, harr statsrådet **Engberg:** Herr talman! Den ärade talaren ordade fortfarande om en liten kår. Jag vill meddela kammaren, att här kommer en mycket, mycket stor grupp, som blir aktuell i

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

sommar. Den kommitté, som har dessa lönefrågor om hand, kommer då med frågan om lönereglering vid de kommunala mellanskolorna och motsvarande skolor. Det är ingen hemlighet för regeringen och det är ingen hemlighet för kommitténs ledamöter, att en placering av läroverksadjunkterna i 24:e lönegraden drar med sig obönhörligen motsvarande krav för ett betydande antal lärare inom denna väldiga grupp. Jag skulle tro, att kammarens ärade ledamöter ha anledning tänka på detta.

Herr **Lindskog:** Herr talman! För min del skall jag be att få efterkomma herr Jonssons i Eskilstuna uppmaning att vi skola yttra oss kort i denna debatt. Det är blott några få synpunkter, som jag vill framlägga.

Jag begärde ordet med anledning av chefens för finansdepartementet yttrande, då han ställde sig ytterst förvånad över att den placering, som här var given åt lektorer och adjunkter, icke väckt allmän tillfredsställelse. Han drog därvidlag fram särskilt en jämförelse, som sedermera ecklesiastikministern också kommit tillbaka till, nämligen jämförelsen med folkskollärarna. Man säger, att det vore orimligt att öka distansen mellan folkskollärare och adjunkt mer än dessa sju lönegrader, som nu finnas emellan dem. Jag ber dock att få som replik till finansministern och ecklesiastikministern ställa en annan fråga: kan den skillnad på sju lönegrader emellan folkskollärare och adjunkt, som dock grundar sig därpå att adjunkten faktiskt har en utbildningstid, som normalt sett måste anses vara 6 år mer än folkskollärarens, vara mindre motiverad än exempelvis skillnaden i det förslag, som finansministern och ecklesiastikministern själva ha framlagt rörande folkskollärare och småskollärare, då det var en skillnad på åtta lönegrader och detta fastän där skillnaden i utbildning endast belöper sig till ungefär två år? När man har gjort en skillnad emellan småskollärare och folkskollärare på åtta lönegrader för två års olika utbildning, skall man inte tala alltför kraftigt om orättvisan i att höja löneskillnaden mellan adjunkt och folkskollärare från sju lönegrader ytterligare en lönegrad. Jag kan inte för min del tillägna mig detta betraktelsesätt, att man skall anse det vara så orimligt att här höja adjunktskåren ifrån 23:e till 24:e lönegraden.

Här har också av herr Jonsson i Eskilstuna tagits fram en annan jämförelse, nämligen med andre bibliotekarierna, som också ha utbildning som fil. doktorer och som äro i en lägre lönegrad. Ecklesiastikministern talade också om några likställda befattningshavare, och han nämnde om den där utomordentliga glädjen, som lärarna ha av den dagliga kontakten med ungdomen, i jämförelse med dessa befattningshavare, som sitta på sina ämbetsrum och bara peta med böcker och arkivalier. Ja, mina damer och herrar, jag har för min del erfarenhet på båda områdena. Jag har varit biblioteksman i flera år och jag har varit lärare i fem år, och jag har haft tillfälle att göra jämförelser mellan de olika befattningarna. Jag vill för min del sätta en bibliotekaries befattning mycket, mycket högt. Han har en utomordentligt viktig och betydelsefull uppgift. Men vi skola inte till jämförelse taga upp vad det kostar av psykisk och fysisk påfrestning; ty det vill jag säga, den dagliga kontakten med ungdomen i all ära: en lärares och en lärarinnas arbetsuppgifter äro verkligen så påfrestande, så påkostande både psykiskt och fysiskt, att den, som ej själv stått i den gärningen, verkligen icke kan göra sig en föreställning om vad det tar på krafterna. Det är inte bara en fras, när man talar om gamla utslitna lärarinnor, utan det är en faktisk verklighet, och det är också en faktiskt verklighet, när man talar om gamla utslitna lärare. Att ha en timmes undervisning tar enligt min bestämda personliga erfarenhet lika mycket på krafterna

Ang. löneregleringen för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

som två timmar på ett ämbetsrum. Och när man talar om, att läroverkslärarna ha bara fem eller sex timmars undervisning om dagen, är det ett oriktigt och orättfärdigt tal, ty det kostar oerhört mycket arbete även på fritid, och dessutom tar detta arbete så mycket, att de sannerligen behöva återhämta sig under dagens övriga timmar.

För min del menar jag precis som herr Holmbäck, att lärarnas arbete är undervärderat i den allmänna uppfattningen, och jag tror, att här har riksdagen ett tillfälle att verkligen försöka lyfta upp denna grupp av befattningshavare, som dock är för hela vårt folk av en så utomordentlig betydelse.

Jag kan på en punkt fullständigt hålla med ecklesiastikministern och det är när han säger, att det är betänkligt att inte då också höja för lektorerna. Jag minns mycket väl, hur ecklesiastikministern för ett par år sedan — jag önskade han vore närvarande, så jag kunde ge honom ett erkännande för detta — höll ett varmhjärtat tal, däri han meddelade att han med bekymmer såg, hur svårt det var att få sökande till våra lektorat och hur nödvändigt det just därför var att höja lönerna alldeles bestämt och avsevärt för lektorerna. Den gången fylldes lektorerna med förhoppningar om en verkligt avsevärd förbättring. Man må inte alldeles undra på, att de känna sig en liten smula desillusionerade, när löneförbättringen inte blivit mer än den i verkligheten nu är. För min del skulle jag därför vilja på det allra livligaste instämma i de synpukter, som herr Holmdahl och herr Holmbäck framlagt. De äro riktiga även därutinnan, att våra lektorer och adjunkter äro kulturbärare i det svenska samhället, och det skola vi inte glömma bort. Vad lektorerna speciellt angår ha de en oerhört betydande roll just därutinnan, att de liksom utvidga det vetenskapliga arbete, som man annars vid universiteten har alltför fåtaliga krafter för att kunna ensam ombesörja.

Vad adjunkterna angår så kan jag som sagt inte på något sätt gå med på, att skillnaden mellan folkskollärare och adjunkter skulle vara för stor, om man höjde adjunkterna en lönegrad. Adjunkternas skuldsättning är notoriskt högst betydande, och för att jag inte nu skall bryta mot herr Jonssons i Eskilstuna maning skall jag inskränka mig och sluta med att läsa upp ett par rader ur en dikt. Jag brukar inte citera vers, men den här gången skall jag verkligen göra det. För några veckor sedan skrev en av Stockholms adjunkter en dikt, som verkligen, skulle jag vilja säga, var skriven med hans hjärteblod och som var och en, som stått i en lärares ställning, vet att den är verkligen tagen ur livet. Det var adjunkten Nyström i Stockholm. Han skrev en dikt, som heter »Adjunkt», ur vilken jag endast skall läsa upp ett par rader.

Skolor, privatlektioner
och eviga växlar och lån,
studieskulder, som aldrig ta slut,
en ångest, som ständigt står kvar,
och barn, som vill bli något annat
och bättre än sin far.

Det är sanna ord, som var och en kan intyga, som känner den kår, det här är fråga om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som föreslår 28:e lönegraden för lektorerna, och ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag i vad det gäller adjunkterna.

Häruti instämde herrar *Nylander*, *Arnemark*, *Sjögren*, *Hagberg* i Malmö, *Lundberg* och *Lithander*.

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Herr **Holmdahl:** Herr förste vice talman! Efter de anföranden, som här ha hållits dels av finansministern och dels av ecklesiastikministern, må det icke förvåna, att den, som här på en punkt företräder utskottsmajoritetens linje, anser sig förpliktad att säga några ord.

Finansministern uttryckte sin häpenhet över de långtgående krav, som man här har ställt, och tänkte därvid särskilt på de krav, som gå utöver Kungl. Maj:ts proposition. Ecklesiastikministern talade om den godtyckliga reglering, som här skulle åstadkommas, och att det skulle bli obehagliga konsekvenser och vållas oreda i lönerna.

Jag måste säga, att jag tycker, att dessa uttryckssätt förefalla en smula överdrivna. Vad är det som statsutskottet här har gjort? Statsutskottet har tillstyrkt den kungl. propositionen, som innefattar många stora och invecklade frågor, på praktiskt taget alla punkter — jag bortser härvid från den förändring, som gjorts rörande de e. o. adjunkterna, som uppenbarligen accepterats — men på en enda punkt har statsutskottet gjort en justering, nämligen beträffande adjunkternas lönegradsplacering. Där har utskottet gått på den högre av de sedan länge diskuterade lönegraderna. Är detta att genomföra en olämplig lönereglering? Är det att komma med orimliga krav, att man företar en så försiktig justering i ett så stort löneregleringskomplex? Det är uppenbarligen meningen, att riksdagsbehandlingen och utskottsbehandlingen av en sådan proposition som denna inte få rubba den på en enda punkt, därför att det hela hänger så väl ihop, så att om man rubbar på en punkt, blir det hela galet. Det förhåller sig, herr talman, verkligen inte så, utan detta är icke orimliga krav, vare sig när det gäller adjunkternas placering i 24:e lönegraden eller lektorernas placering i 28:e lönegraden, och det är ju icke på något sätt krav, som äro ägnade att skapa oreda i lönesystemet. Man har nämligen faktiskt hållit sig inom gränserna för de utredningar, som vidtagits, och på båda dessa punkter har man inom utredningarna företrätt just den mening, som jag här har hävdat beträffande adjunkter och lektorer, och som utskottet har företrätt beträffande adjunkterna. Inom läroverkslärarlönesakkunniga var det halva antalet, om jag minns rätt, som gick på placering i 24:e och 28:e lönegraderna, medan ordföranden och en ledamot gingo på 23:e och 27:e lönegraderna. Är det då så oerhört att efter en ingående och saklig prövning av dessa förslag vissa ledamöter i riksdagen anse sig kunna ansluta sig till reservanternas uppfattning på denna punkt? Kan man med något sken av berättigande säga, att detta är orimliga krav, som vålla oreda etc.?

Jag skall nu tillåta mig att först säga några ord om finansministerns yttrande. Med anledning av detta tal om dessa långtgående krav tillåter jag mig påpeka, vad ett tillmötesgående av desamma statsfinansiellt sett har att betyda. Vad först lektorerna angår, betyder denna skillnad mellan 27:e och 28:e lönegraderna för lektorerna inalles 200,000 kronor. Beträffande den så starkt omstridda punkten om adjunkternas lönegradsplacering är att märka, att merutgiften för en placering i B 24 i stället för i B 23 är 600,000 kronor. Rent statsfinansiellt sett mot bakgrunden av den stora lönereglering vi beslöto för några veckor sedan, där i vissa fall en skillnad av en lönegrad, belöpte sig på ett par miljoner kronor i ökade utgifter, så synes det mig egendomligt, att finansministern först vid detta tillfälle här i kammaren gör gällande, att detta är orimligt långtgående krav. Frågan t. ex. om lektorernas lönegradsplacering är, om man ser den i sammanhang med hela löneregleringskomplexet, en fråga av mycket begränsad omfattning, ekonomiskt sett.

Nu ville emellertid finansministern göra gällande, att de ekonomiska farhågorna också bottnade däri, att man måste draga en rad av nära nog nöd-

Ang. löneregleringen för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

vändiga konsekvenser av en sådan placering som utskottet föreslagit beträffande adjunkterna och som jag och vissa reservanter föreslagit beträffande lektorerna. Jag beklagar, att finansministern inte var inne under mitt första anförande. Jag tror nämligen, att det ligger mycket goda skäl bakom det påstående, som jag då gjorde, att man måste med stor försiktighet yttra sig om konsekvenserna, då det gäller dessa lärargruppers placering, därför att de stå och ha hittills stått i fullkomligt isolerad ställning. Nu skola de visserligen införas i det statliga lönesystemet, men både deras utbildning och deras uppgifter äro av den art, att de med hänsyn därtill måste intaga en särställning. Därför anser jag, att man verkligen kan säga, att det inte blir fråga om några nödvändiga konsekvenser. Jag tror, att farhågorna för dessa ha högst betydligt överdrivits.

I fråga om kravet på lektorernas uppflyttning i 28:e lönegraden säger finansministern, att ingen människa har tänkt på att placera lektorerna högre än i 27:e lönegraden, förrän detta krav nu plötsligt dykt upp. Jag vill då erinra om, att det verkligen har hänt någonting, sedan man i tidigare lönekommittéer har föreslagit lektorernas placering i 27:e lönegraden. Det har hänt det, att det ser ut att bli en brist på aspiranter till dessa tjänster. Lektorsföreningen gjorde 1935 en framställning till ecklesiastikministern på grundval av en utredning om detta, och ecklesiastikministern tog synnerligen välvilligt upp detta. Denna framställning remitterades till skolöverstyrelsen, och när skolöverstyrelsen fick yttra sig över denna utredning, anförde skolöverstyrelsen, att synnerligen starka skäl förelågo för en högre placering av lektorerna än i 27:e lönegraden, detta på grundval av det material, som förebragts, vilket visat, att det här håller på att uppstå en brist på kompetenta aspiranter till lektorstjänster. Jag har redan tidigare varit inne på denna fråga och vill understryka, att det är det verkliga läget. Det är mycket möjligt, att denna fråga om några år måste tagas upp igen, beroende på att lektorsbristen då kanske blir ännu mera påfallande än den är nu. Jag tillåter mig emellertid att fråga de av kammarens ledamöter, som äro närvarande: Är det någonting så orimligt, att under sådana speciella förhållanden säga, att man här måste se till, att man får en löneställning, som lockar ungt folk att gå denna väg, eftersom staten önskar undervisningsväsendet så organiserat, att man kan besätta lektorstjänsterna med lektorskompetent folk?

Sedan talade finansministern också om adjunkternas placering i 24:e lönegraden, och även här ville han göra gällande, att det är ett relativt nytt krav. Det framgick av hans framställning, att praktiskt tagit alla hade varit ense om att adjunkterna skulle placeras i 23:e lönegraden. Jag vill då endast erinra om, att redan så tidigt som 1923 yttrade den lärarlönekommitté, som först rullade upp hela detta löneregleringsproblem, att kommittén föreslog en inplacering av manliga adjunkter i en lönegrad, sammanfallande med den 23:e lönegraden, men om med hänsyn till lönetekniska synpunkter tvekan skulle råda i fråga om lämpligheten av en placering av adjunkterna i en nybildad lönegrad, ansåg kommittén, att de manliga adjunkterna närmast borde placeras i 24:e lönegraden. Alltså redan 1923 i detta kommittéutlåtande, var man på det klara med, att adjunkterna kunde placeras antingen i 23:e eller 24:e lönegraden. Sedan dess ha en hel del uppflyttningar av tjänstemän skett, som tidigare stått i lägre lönegrader, och som nu stå i 24:e lönegraden. Jag vill erinra om, att beträffande länsstyrelserna har riksdagen för några dagar sedan beslutat, att länsnotarierna och länsbokhållarna skola placeras i B 24. Eftersom här talats om konsekvenser och man vill utsträcka konsekvenserna även utanför skolkretsen, så är väl detta också en parallell att beakta. Jag

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

tillåter mig därför att fråga: Är det egentligen rimligt, att adjunkterna vid våra läroverk placeras i lägre lönegrad än länsnotarierna i våra länsstyrelser? Vad jag här framför allt vill framhålla är, att under femton år har diskussionen rört sig om denna placering i 23:e och 24:e lönegraden.

Finansministern gick sedan in på relationen mellan dessa lärargrupper och andra. Han berörde frågan om relationen till folkskollärare, och ecklesiastikministern fortsatte på det temat. Jag skall därför uppskjuta att besvara de anmärkningar, som här ha gjorts från såväl finansministern som ecklesiastikministern, tills jag kommer till det anförande ecklesiastikministern här höll.

Jag vill emellertid först något beröra det sätt, varpå finansministern sökte kritisera några av de siffror, som jag hade tillåtit mig att här anföra beträffande konsekvensen av en placering av adjunkterna i 23:e eller 24:e lönegraden. Finansministern framhöll först, att det inte alls var någon dålig lönesättning att placeras i 23:e lönegraden. Jag vet inte, att någon har betecknat den som sådan. Det är tvärtom alldeles uppenbart, att införandet i det statliga lönesystemet medför många fördelar, bland annat en snabbare uppflyttning efter tjänstålder i löneklasser. När emellertid finansministern ville göra gällande, att det inte var fair play, som han sade, att komma med de siffror, som jag tillåtit mig anföra, då det gällde att tala om konsekvensen av denna lönereglering, så kan jag inte ge honom rätt i denna anmärkning. Det är ju alldeles uppenbart, att man kan försöka få en siffermässig bild av vad en lönereglering innebär, men med denna olika dyrortsgruppering, med dessa olika löneklasser är det oerhört svårt att i en kammardebatt ge en sådan. Jag undrar verkligen, om herrarna fingo någon konkret bild av alla de siffror, som finansministern här läste upp. Men om man skall försöka på några punkter belysa det med siffror, vill jag bestämt göra gällande, att man har full rätt att undersöka den nuvarande slutlönens relation till den slutlön, som framkommer, ifall adjunkterna bli placerade i den ena eller andra lönegraden. Jag anser, att i själva verket de siffrorna säga mera än de siffror som finansministern kom med, med vilka han visade, att det var förmånligare ställt, då det gällde lönerna i de första löneklasserna. I fråga om slutlönen äro de siffror, som jag här har tillåtit mig nämna, obestridligen riktiga. Det förhåller sig så, att i 23:e lönegraden medför slutlönens brutto en direkt minskning för 28.3 % och nettolönen en minskning för 56.5 % av adjunkterna. Mer än hälften av adjunkterna får sålunda mindre kontant lön att leva på än de nu ha, och denna slutlön uppnås enligt den nu föreliggande löneregleringen det tionde året, sedan man tillträtt ordinarie tjänst. När man skall jämföra två lönesystem, är det väl i alla fall mycket upplysande att undersöka vilken slutlön befattningshavarna erhålla enligt de olika systemen. Det är naturligtvis också intressant att jämföra den sammanlagda löneinkomsten under 30 år. Jag anser emellertid, att det är fullt befogat att göra gällande, att resultatet beträffande de väntade löneförbättringarna för en stor del av denna kår i stort sett uteblivit.

Jag skall sedan tillåta mig att säga några ord med anledning av ecklesiastikministerns yttrande. Han framhöll, att man bröt så att säga sammanhanget i denna lönereglering på två sätt, dels uppåt och dels nedåt.

Uppåt jämförde han adjunkterna närmast med lektorerna, och ansåg, att i den relation, som propositionen har mellan adjunkternas lön i B 23 och lektorernas i B 27 låg ett mycket stort värde, och man fick inte rubba denna relation. Beträffande den saken tillåter jag mig endast att erinra därom, att relationen mellan B 24, d. v. s. den lön utskottsmajoriteten har föreslagit för adjunkterna, och B 27 som Kungl. Maj:t har föreslagit beträffande lektorerna, är praktiskt

Ang. löneregleringen för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

taget precis densamma, som nu gäller mellan adjunkts- och lektorslön. Jag vill nämna, att adjunkts slutlön i medeltal för olika ortsgrupper utgör nu 87.2 % av lektors slutlön. Lönedifferensen är i runt tal 1,300 kronor. Placeras adjunkten i 24:e lönegraden och lektorn i 27:e lönegraden blir adjunktens lön 86.4 % av lektorslönen. Det blir alltså en förbättring i relationen mellan adjunkts- och lektorslönen till förmån för lektorslönen. Ett bifall till utskottsmajoritetens förslag beträffande adjunkternas lönegradsplacering rubbar med andra ord icke relationen mellan lönerna för adjunkter och lektorer. Emellertid erinrade statsrådet också om, att relationen rubbades nedåt. Och han tänkte därvid särskilt på folkskollärarnas löner. Jag vill utöver vad den förre ärade talaren anfört blott erinra därom, att 1928 års lönekommitté hade föreslagit folkskollärarna i lönegrad B 15 och adjunkterna i B 23, alltså en större löneskillnad än mellan B 17 och B 24. I sitt utlåtande över 1928 års lönekommittés förslag föreslog skolöverstyrelsen — i detta förslag deltogo samtliga avdelningar i överstyrelsen, alltså även folkskolavdelningen — B 17 för de manliga folkskollärarna och B 24 för adjunkterna. Jag vill bara hänvisa till dessa fakta ur förhistorien till denna löneregleringen för att visa, att det nog inte är så, att, om adjunkterna placerades i B 24, detta komme att bliva en signal till nya lönerörelser från folkskollärarnas sida. Man har för fem, sex år sedan varit inne på större avstånd mellan folkskollärares och adjunkts lön, utan att det rönt någon större opposition, för såvitt jag vet.

Emellertid anförde också ecklesiastikministern som stöd för det orimliga i att placera lektorerna i 28:e lönegraden, att professorerna vid Chalmers tekniska institut äro placerade i B 28, och att det vore rätt orimligt, att lektorerna skulle komma i samma löneplacering som professorerna vid detta tekniska institut. Jag vill beträffande detta endast säga, att hittills ha professorerna vid Chalmers tekniska institut haft en undervisning, som man kan säga, om jag är riktigt underrättad, mera närmar sig lektorernas undervisningssätt än professorernas vid en högskola, framför allt beträffande tjänstgöringstiden för professorerna. Riksdagen skall ju emellertid på grundval av en kungl. proposition gå att kanske inom några timmar eller också i morgon besluta en omorganisation av Chalmers tekniska institut till en teknisk högskola. I denna proposition säger departementschefen beträffande professorernas löneställning: »Styrelsen har gjort framställning om löneregleringen för professorerna vid institutet och i sådant hänseende föreslagit, att de skulle jämställas med professorerna vid tekniska högskolan. Jag finner det i och för sig befogat att efter institutets högre avdelnings förändring till en högskola den avsedda jämställdheten kommer till stånd, men med hänsyn till pågående utredningar inom 1936 års lönekommitté torde tidpunkten nu icke vara lämplig för framläggande av förslag i denna riktning.» Jag menar alltså, att då statsrådet själv ställt i utsikt, att dessa professorer snarast möjligt skulle uppflyttas i samma löneställning som professorerna vid tekniska högskolan synes relationen mellan förtnämnda professorer och lektorerna inte kunna anföras som skäl mot att lektorerna placeras i 28:e lönegraden.

Herr talman! Jag har ansett mig nödsakad, med hänsyn till denna frågas stora vikt, att söka ge svar på några av de anmärkningar, som här framställts, inte minst från regeringsbänken. Jag måste säga, att det förvånar mig, att man från det hållet rest så starkt motstånd mot varje förslag till även den minsta förbättring av propositionens förslag till löneregleringen. Jag tycker, att det är ganska egendomligt, därför att vi kunna väl i alla fall vara ense om, att det verkligen inte rör sig om några långtgående krav eller förslag, som kunna åstadkomma någon som helst oreda i lönesystemet. Det är egendomligt

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

framför allt därför, att departementschefen själv i den kungl. propositionen på sidan 14 säger följande ord: »I den nu förestående löneregleringen för lärarpersonalen bör självfallet eftersträvas att bereda någon förbättring i löneläget och undvika löneminskning.» Det är, herr talman, i själva verket innebörden i det enda ändringsförslag, som utskottsmajoriteten har gjort, nämligen beträffande adjunkternas lönegradsplacering. Det är alltså innebörden, just detta att man vill nå detta syfte, och i själva verket tjänar också det förslag, som har framkommit beträffande lektorernas placering, samma syfte. Jag ber att i det följande vid föredragningen av respektive punkter få komma med de yrkanden, som jag har att ställa.

Fröken **Hennings:** Av den här förda debatten kan det förefalla, som om läroverkens anslagsfråga uteslutande rör sig om, huruvida man skall placera adjunkterna i 23:e eller 24:e lönegraden och lektorerna i 27:e eller 28:e.

Jag har emellertid tagit mig friheten att begära ordet i anledning av en mycket viktig fråga, nämligen frågan om flickläroverkens framtida omorganisation, i vilken fråga jag har väckt en motion tillsammans med en del kammarledamöter ur olika partier.

Det förhåller sig ju kort sagt så, att då folkskolan blev bottenskola, anordnade man en dubbel anknytning mellan folkskolan och realskolan. Dels byggde man på den 6-åriga folkskolan en 4-årig realskola, dels på den 4-åriga folkskolan en 5-årig realskola. Vidare gjorde man en dubbel anknytning mellan realskolan och gymnasiet. Sålunda byggde man på den näst högsta realskoleklassen ett 4-årigt gymnasium — den äldre linjen. Dessutom tillskapade man en ny linje, nämligen ett 3-årigt gymnasium på grundval av avslutad realskola.

Båda dessa linjer ha ju sina obestridliga förtjänster. Det är alldeles uppenbart, att det är en fördel för ungdomen ifrån landsbygden och de mindre städerna att så länge som möjligt få gå kvar i ortens folkskola eller realskola för att sedan så sent som möjligt fortsätta i realskolan eller gymnasiet med koncentrerat arbete där. Men å andra sidan har denna linje den obestridliga nackdelen, att den tager ett år längre tid än den andra linjen — den tager 13 år. Dessutom är den ur pedagogisk synpunkt obestridligen sämre än den andra linjen. Det förhåller sig ju så, att när lärjungarna fått arbeta förhållandevis lugnt och stilla i folkskolan i 6 år, blir det ett mycket forcerat arbete i realskolan i 4 år och ett ytterligare forcerat arbete i gymnasiet i 3 år.

När år 1927 beslut fattades om att bereda flickorna samma möjligheter som pojkarna att bevista läroverken, anvisade man härför två olika vägar. Dels öppnade man i de städer, där lärjungeantalet gjorde det möjligt, helt enkelt pojkläroverken för flickorna, dels upprättade man i vissa större städer, nämligen Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Örebro, särskilda flickläroverk. I dessa flickläroverk inrättades endast en anknytning till folkskolan, nämligen 4-årig realskola, byggd på 6-årig folkskola, med 3-årigt gymnasium. Av vad jag nu sagt framgår, att flickorna kommit i en mycket ofördelaktigare ställning än pojkarna i de större städerna. I de mindre städerna — t. ex. en stad som Falun — ha flickorna alltså möjlighet att gå i pojkläroverket. De ha där alltså att välja mellan femårig realskola och fyraårigt gymnasium eller fyraårig realskola och treårigt gymnasium. I Stockholm och de fyra städer, jag nyss nämnde, måste flickorna för att komma i åtnjutande av undervisning i statsläroverk välja den besvärligare vägen över sexårig folkskola, fyraårig realskola och treårigt gymnasium. Det har framhållits såsom särskilt beklagligt, att denna forcerade undervisning är den enda, som står

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

flickorna till buds och att den tyngsta arbetsbördan drabbar dem i en ålder, då de otvivelaktigt äro mest ömtåliga. Det har på grund härav självfallet rests krav såväl från lärar- och föräldrahåll som från kvinnovärlden i allmänhet på att detta missförhållande måste avhjälpas. Det enda resultatet hittills har blivit, att det upprättats en fyraårig latinlinje i Stockholm och Örebro. Från lärarhåll ha vi emellertid tagit fasta på, att ecklesiastikministern dock vid upprepade tillfällen betygat sitt intresse för saken. Så skedde 1935, och senast har ecklesiastikministern vid Brommaläroverkets invigning yttrat några ord, som låta löftesrika. Han sade vid detta tillfälle: »Det enda riktiga vore, att utan avknappning på den fyraåriga linjen nyskapa ett antal femåriga, en utväg, som i själva verket är den enda försvarliga.» Det skulle ha varit ganska roligt, om dessa löftesrika toner hade gjort sig hörda vid det tillfälle, då ecklesiastikministern invigde flickläroverket i Stockholm. Detta kanske icke har så stor betydelse; uttalandet har i varje fall fällts och bör vara något att ta fasta på.

Jag vill för min del i någon mån beklaga, att utskottet, när det avslog min motion under motivering, att departementschefen har ställt i utsikt att upptaga denna fråga till närmare prövning, för sin del icke på något sätt har velat ställa sig bakom detta legitima krav. Jag har därför så mycket mera anledning att uttrycka den förhoppningen, att ecklesiastikministern så snart som möjligt måtte igångsätta den utredning, som är förutsättningen för att ett förslag om upprättande dels av femårig realskola och dels fyraårigt gymnasium vid flickläroverken fortast möjligt och, som vi hoppas, till nästa år skall kunna föreläggas riksdagen.

Jag skall icke utförligare ingå på den sida av lärarfrågan, som debatterats här i dag. Det är icke särskilt roligt att tala i egen sak. Men jag skulle ändå vilja säga ett par ord; det kanske må vara mig obetaget. Riksdagen må placera lärarna i 23:e eller 24:e, 27:e eller 28:e lönegraden; det blir riksdagens ensak. Jag skulle emellertid vilja ifrågasätta, om vi i fortsättningen kunna få fullgoda lärarkrafter till våra läroverk. Det är ju dock ett faktum, att brist på lärare redan gör sig gällande. Det har visat sig svårt att besätta vissa lektorat, och man har kunnat konstatera en alltjämt pågående minskning i tillgången på extralärare och vikarier. Man har även kunnat påvisa en i viss mån försämrad rekrytering till adjunkturerna. Detta ha i synnerhet rektorerna varit i tillfället att iakttaga. Vad kan orsaken vara till dessa förhållanden? De ha tvivelsutan delvis sin grund i att unga människor icke anse, att lärarbanan rymmer några möjligheter till karriär, eftersom adjunkturerna äro förenade med slutlön. Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att när Kungl. Maj:t för någon tid sedan på en gång utnämnde 120 läroverksadjunkter, utgjorde 38, d. v. s. närmare en tredjedel av dessa, kvinnor. Jag är den första att glädja mig åt att det kommer kvinnor in i läroverken, men jag måste likväl säga, att proportionen förefaller mig en aning egendomlig. Detta tyder väl i alla fall på att bland manliga akademici intresset för lärarbanan är i sjunkande, under det att de kvinnliga fortfarande anse denna bana fördelaktig. Detta är väl även ett förhållande som man måste taga med i räkningen.

I detta sammanhang förtjänar även en annan omständighet att framhållas. För läraryrket fordras en alldeles speciell läggning. Det kan inte hjälpas att en person, som ägnar sig åt läraryrket men saknar dessa speciella förutsättningar, blir ohjälpligt handikappad, även om han har de bästa avsikter. Detta yrke blir därför mycket tungt för dem som välja det endast för att få sin utkomst utan att egentligen känna sig kallade därtill. Det är alldeles rik-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

tigt vad ecklesiatikministern nyss sade, att vi lärare ha en andlig tillgång i att vara omgivna av ungdom. Det är jag den första att vilja understryka: detta är verkligen en tillgång. Det kan nog i alla fall inte bestridas, att detta arbete är av sällsynt påfrestande beskaffenhet. Först när jag nu efter 20-årig oavbruten tjänstgöring vid läroverken för första gången har blivit tjänstledig för att utföra annat uppdrag, har jag verkligen märkt, huru nervuppslitande och krävande detta arbete verkligen är.

Jag skulle till sist vilja framhålla för denna kammare, att det dock är ett verkligt demokratiskt intresse, att se till att vi få så goda läroverkslärarkrafter som möjligt. Läroverken rekryteras ju i största utsträckning ur alla samhällsklasser; lärdomsskolan är icke på något sätt avsedd för de högre klasserna. Vi ha i våra läroverk massor av elever, som gå för nedsatt terminsavgift eller helt och hållet kostnadsfritt. Jag har många gånger förundrat mig över hur det är möjligt för föräldrar med små inkomster att under stora uppoffringar hålla sina barn i läroverken.

Till slut skulle jag vilja citera ett ord av professor Otto von Friesen, som för närvarande är ordförande i den kommitté, som skall verkställa utredning om och framlägga förslag till förändringar i lärarutbildningen. Han betonar vikten av att behålla en läroverkslärarkår, som är intellektuellt och vetenskapligt kvalificerad, och det samhälleliga intresse, det måste innebära att till denna kår kunna förvärva begåvade och duktiga människor, och säger: »Vi böra akta oss för intellektuell nedrustning i en tid, då det militära och civila fältväbeldömets andliga halvvärld hänsynslöst förtrycker några av Europas främsta kulturländer och dess anda som en smitta sprider sig över världen. Framför allt böra vi ägna våra omsorger åt en så viktig strategisk punkt i försvaret mot denna anda som den högre lärarutbildningen är.»

Herrar *Anderson* i Norrköping, *Liedberg* och *Mosesson* instämde häruti.

Herr **Sundström** i Skövde: Det var några synpunkter, som framfördes av herr Lindskog, som föranledde mig att begära ordet.

Herr Lindskog sade, att relationen mellan folkskollärarnas och adjunkternas löner icke alls är för stor med hänsyn till skillnaden i utbildningstiden, och han angav denna skillnad till sex år. Jag medger, att herr Lindskog har rätt, om man syftar på de redan utbildade folkskollärarna. Men denna löneplan är ju även avsedd att gälla för framtiden. Under sådana förhållanden är det icke möjligt, att herr Lindskogs påstående kan vara riktigt. Den seminariereform, som i fjol beslutades, medförde ju inrättande av en tvåårig linje med studentexamen som grund. En filosofie magisterexamen anses ju i normala fall taga fem år utöver studentexamen. Efter denna beräkningsgrund skulle således skillnaden uppgå till tre år.

Jag tror emellertid icke, att enbart utbildningstiden kan läggas till grund för relationen mellan lönerna. Herr Lindskogs resonemang förefaller mig ännu orimligare mot bakgrunden av de faktiska sifferuppgifterna. Det förhåller sig nämligen så, att skillnaden mellan adjunkts och en folkskollärares lön på D-ort utgör enligt lönegrad B 17 2,102 kronor. Om en adjunkt placeras i 23:e lönegraden, innebär detta, att hans lön med 50 procent kommer att överstiga folkskollärarens. Går han upp i 24:e lönegraden, skulle skillnaden bli 2,538 kronor, och adjunktens lön med 60 procent överstiga folkskollärarens. Anser herr Lindskog verkligen, att den nu föreliggande skillnaden tål att utvidgas ytterligare?

Jag skall emellertid vara tacksam mot herr Lindskog i ett avseende. Om

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

man från folkskollärarkårens sida till äventyrs hyst några förhoppningar, att dess lönefråga skulle upptagas till förnyad prövning och att adjunkternas uppflyttning i 24:e lönegraden skulle medföra en uppflyttning av folkskollärarna i 18:e lönegraden, bör man inom denna kår efter herr Lindskogs anförande kunna vara förvissad om, att något sådant icke kommer att ske. Jag stärkes ännu mera i min syn på denna sak, om jag därtill lägger vad herr Holmdahl hade att anföra. Herr Holmdahl gick så långt, att han till och med anförde exempel på att det vid vissa tillfällen ifrågasatts att placera adjunkterna i 23:e och lärarna i 15:e lönegraden, alltså 8 lönegraders skillnad. Jag beklagar, om herr Holmdahl anser, att det skall vara så stor skillnad mellan de olika lärarkategorierna.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Lindskog:** Med anledning av den siste talarens yttrande, som jag tyvärr endast delvis uppfattade men vars mening jag tror att jag förstod, ber jag att få uttala min livliga tillfredsställelse över att herr Sundström numera tycks intressera sig för folkskollärarnas lönefråga på ett mera positivt sätt, än då denna var föremål för behandling. Vid detta tillfälle yrkade jag på en högre lönegradsplacering för folkskollärarna än vad herr Sundström gjorde.

När jag gjorde en jämförelse mellan utbildningstiden för folkskollärare och adjunkter, avsåg jag givetvis den oftast förekommande typen av folkskollärare. Dessa ha att efter avlagd realskolexamen genomgå en fyraårig seminariekurs. Adjunkterna måste först avlägga studentexamen och sedan en magisterexamen, som normalt anses taga fem år i anspråk, varpå följer ett provår, vilket herr Sundström samvetsgrant glömde att nämna. Såvitt jag kan finna råder en skillnad på sex år mellan dessa utbildningstider. Däremot medger jag gärna, att om man tager den mindre vanliga kombinationen och avser dem, som efter studentexamen genomgå en tvåårig seminariekurs, blir utbildningstiden utöver studentexamen två år, under det att adjunkterna ha att räkna med sex. Det blir under alla förhållanden en skillnad på fyra år mellan dessa grupper.

Hur man än räknar kvarstår riktigheten av vad jag nyss sade, att denna skillnad är större än skillnaden mellan små- och folkskollärarnas utbildningstider, som endast utgöres av två år. Trots detta råder det ju stor skillnad i lönegradshänseende mellan dessa båda kategorier.

Herr **Holmdahl:** Herr Sundström har ju fullkomligt missuppfattat mitt yttrande. Vad jag vände mig mot var att ecklesiastikministern åberopade folkskollärarnas lönegradsplacering i B 17 som ett argument mot en bättre placering av adjunkterna än som föreslogs i propositionen. Han syntes vilja göra gällande, att avståndet mellan dessa grupper i lönegradshänseende skulle vara fixerad. Jag yttrade då, att 1928 års lönekommitté för folkskollärarna hade föreslagit lönegraden B 15 och för adjunkterna B 23. När skolöverstyrelsen yttrade sig om detta förslag, varvid även hela folkskolavdelningen deltog, föreslog skolöverstyrelsen, att folkskollärarna skulle placeras i B 17 och adjunkterna i B 24. Jag har icke uttalat något omdöme om lämpligheten av denna ståndpunkt. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på dessa fakta ur denna lönefrågas förhistoria för att framhålla, att man enligt min mening icke kan på sätt som här skett använda folkskollärarnas nyvunna löne-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

ställning som ett argument mot adjunkternas placering i B 24. Det var detta och ingenting annat, som jag har velat säga.

Härmed var överläggningen slutad. Det av utskottet framlagda förslaget till avlöningsreglemente godkändes.

Vidare föredrogs den vid utskottets förslag till avlöningsreglemente bilagda *tjänsteförteckningen i de delar, som rörde lektorers lönegradsplacering.* Därvid yttrade:

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Beträffande denna punkt ber jag, under hänvisning till vad jag tidigare under dagens debatt yttrat, att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner beträffande lektorers lönegradsplacering, nämligen dels på bifall till utskottets förslag, dels ock på bifall till den i detta ämne av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, under 2) antecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmdahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande lektorers lönegradsplacering bifaller statsutskottets förslag i dess utlåtande nr 189, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i detta ämne av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, under 2) antecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets förslag.

Härefter föredrogs berörda *tjänsteförteckning i de delar, som avsåge adjunkters lönegradsplacering;* och yttrade därvid:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den beträffande adjunkternas lönegradsplacering av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna reservationen. Den har redan tagits av första kammaren.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Jag tillåter mig på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner beträffande adjunkters lönegradsplacering, nämligen dels på bifall till utskottets förslag i denna del, dels ock på bifall i motsvarande delar till den av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna, under 3) antecknade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl av herr Holmdahl, i

Ang. löneregleringen för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande adjunkters lönegradsplacering bifaller den vid statsutskottets utlåtande nr 189 av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna, under 3) antecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets förslag i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren beträffande adjunkters lönegradsplacering bifallit den av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna, under 3) antecknade reservationen.

Härpå föredrogos *de delar av tjänsteförteckningen, som anginge lönegradsplaceringen av lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott;* och begärdes ordet därvid av

Herr **Holmdahl,** som anförde: Herr talman! Jag anhåller att med stöd av vad jag tidigare anfört få yrka bifall till den av herr Nilsson i Landeryd m. fl. avgivna reservationen.

Vidare yttrade

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets förslag i nu nämnda delar, dels ock på bifall till den av herr P. Bernhard Nilsson m. fl. avgivna, under 4) antecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Återstående delar av tjänsteförteckningen.

Godkändes.

Utskottets hemställan i mom. 1 förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om avlöningsreglementet och tjänsteförteckningen.

Mom. 2—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 12.

I anslutning till kammarens ovanberörda beslut angående adjunkters lönegradsplacering biföll kammaren, på förslag av herr talmannen, utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna, under 3)antecknade reservationen.

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

Mom. 13.

På förslag av herr talmannen biföll kammaren utskottets hemställan med de ändringar, som föreslagits i den under 3) antecknade reservationen av herr Anderson i Råstock m. fl.

Mom. 14.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna, under 3) antecknade reservationen.

Mom. 15—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 23.

På förslag av herr talmannen biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring som föreslagits i den under 3) antecknade reservationen av herr Anderson i Råstock m. fl.

Mom. 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 25.

Kammaren beslöt, på förslag av herr talmannen, bifalla utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna, under 3) antecknade reservationen.

Mom. 26.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren bifalla utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i herr Andersons i Råstock med fleres reservation under 3).

Mom. 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *mom. 28* blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter yttrade:

Herr **Holmdahl:** Herr talman! De reservationer, som röra folkskoleseminariernas organisation under budgetåret 1937/1938, återfinnas av de av herrarna, som ha utlåtandet till hands, på sidan 183, och utskottets uttalande återfinnes på sidan 124. I själva verket innefattar den första av dessa reservationer, liksom efter vad jag tror även den andra, ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag så till vida, att det till hösten skall upprättas en extra studentkurs i Stock-

Ang. löneregleringen för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

holm för utbildning av folkskollärarinnor. Det har nämligen visat sig — och det visste man redan när man genomförde den sista folkskoleseminarieorganisationen att det skulle komma att visa sig — ett större behov av utbildade folkskollärare än den ordinarie organisationen kunde fylla med ordinarie intagning av elever, och man anordnade därför också organisationen så, att det skulle finnas reservmöjligheter för att kunna i fall av behov utöka intagningen vid seminarierna. Herr talman! Nu vill jag endast nämna, att vid beräkningar rörande lärartillgången, som gjordes i höstas, visade det sig, att lärarbrist hotade under de närmast följande åren. Det har därför blivit nödvändigt att på det sättet utnyttja vissa av reservmöjligheterna för elevintagning för folkskoleseminarierna. Skolöverstyrelsen hade därför i sina petita föreslagit, att utom den ordinarie intagningen skulle en studentavdelning intagas i Stockholm och en klass av fyraårig linje i Luleå. Farhågorna för en kommande lärarbrist ha sedan dess visat sig mera berättigade än man då kunde fastställa. I själva verket har man under förra hälften av detta år erfarit, att stor knapphet har rått på lärare i stora delar av landet och att man haft svårigheter — ja, att det på sina håll varit omöjligt — att anskaffa kompetenta vikarier. Så har t. o. m. förhållandet varit i södra Sverige, där rätt stort läraröverflöd förut varit rådande. Störst torde emellertid svårigheterna ha varit i Norrland, där det aldrig funnits läraröverflöd. Och det sista läsåret har det där knappast funnits en enda lärare att tillgå för kortare vikariat. Av de lärare, som utexaminerats i Norrland under de sista åren, har nämligen så gott som varenda en haft anställning under hela läsåret eller under en hel termin. Det är dessa förhållanden som gjort, att jag inom utskottet, för att få tillfälle att erinra om dessa förhållanden, yrkade bifall till en väckt motion om upprättande av en fyraårig linje i Luleå i tanke att avgiva en blank reservation. Emellertid visade det sig i utskottet, att flera anslöto sig till detta yrkande, och så har denna reservation 5) A) kommit till. Den innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men dessutom att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta en fyraårig linje och dess första klass från och med nästa höst vid Luleå seminarium på de skäl och grunder, som jag här har anfört. Jag tror visserligen icke, att kamrarna äro beredda att här frångå Kungl. Maj:ts förslag, och det är icke heller i den förhoppningen jag tagit till orda. Men då denna fråga om lärartillgång har intresserat riksdagen i hög grad, har jag dock menat, att vid behandlingen av denna motion om upprättandet av fyraårig linje i Luleå, det kunde vara lämpligt, att jag lämnade kammaren dessa upplysningar, som jag nu försökt att giva.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall dels till utskottets förslag och dels till det tillägg till utskottets förslag, som innefattas i denna av herrar Olof Olsson m. fl. avgivna reservation.

Med herr Holmdahl förenade sig herrar *Hage*, *Nilsson* i Antnäs och *Persson* i Falla.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Båda de reservationer, som äro antecknade till denna punkt, avse en utbyggnad av seminarieorganisationen över den ram, som Kungl. Maj:t hade tänkt sig. Det är möjligt, att det kan vara nyttigt och nödvändigt att bygga ut seminarieorganisationen, men jag tror icke, att riksdagen kan improvisera en sådan utbyggnad. Skall det ske, så bör det nog ske efter förslag av Kungl. Maj:t och efter en utredning. Vill man emellertid på något sätt tillgodose ett snart uppstående behov av nya lä-

Ang. lönereglering för lärare vid allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter m. m. (Forts.)

rarkrafter, då är det förnuftigare att följa den reservation, som är antecknad under punkt B) och som är avgiven av herrar Norling och Erlander, ty den skaffar oss två år tidigare än reservationen under A) de ökade lärarkrafter, som man möjligen skulle kunna behöva. Det är visserligen bara två namn under denna reservation, men skall kammaren välja mellan de båda reservationerna, så skall jag be att få rekommendera den sistnämnda.

Jag ber emellertid att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Erlander:** Herr talman! Jag skall icke säga många ord beträffande den av herr Norling och mig avgivna reservationen nr 5) B), i all synnerhet inte efter det anförande herr Jonsson i Eskilstuna nu hållit. Jag förstår, att kammaren inte låter övertyga sig av en enskild motionär att vidtaga en utvidgning av seminarieorganisationen. Skälet till att herr Norling och jag reserverat oss, har varit, att vi under utskottsbehandlingen ha blivit övertygade om, av bland andra herr Holmdahl, att det verkligen föreligger ett stort behov av och en brist på folkskollärare för närvarande. Vi ha då sagt oss, att detta behov kommer att ökas ända fram till 1940, då en minskning kan tänkas inträda i behovet av folkskollärare i landets folkskoleväsen. Behovet är alltså störst under det läsår, som börjar 1939. Vi ha då resonerat så: Äro vi övertygade om, att det behövs ett ökat antal folkskollärare utexaminerade under de närmaste åren, så skall man naturligtvis välja en väg, som leder till att just när behovet av lärarkrafter är störst ökningen i de nyexaminerades antal växer. Detta är anledningen till att vi ha valt vägen att rekommendera den tvåårigа studentklassen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med det tillägg, som innefattas i herr Norlings och min reservation.

Häruti instämde herr *Hallén*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det i motionerna I: 295 och II: 546 framställda förslaget om intagning under år 1937 av parallellavdelning till den fyraåriga linjens första klass, nämligen dels på bifall till utskottets avslagsyrkande beträffande förevarande förslag, dels ock på bifall till den av herr förste vice talmannen Olof Olsson m. fl. avgivna, under 5) A) antecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare framställde herr talmannen propositioner beträffande det i motionen II: 495 framställda förslaget om intagning under år 1937 av ny avdelning manliga studenter i den tvåårigа linjen vid folkskoleseminariet i Karlstad, nämligen dels på bifall till utskottets avslagsyrkande beträffande detta förslag, dels ock på bifall till den av herrar Norling och Erlander avgivna, under 5) B) antecknade reservationen; och blev berörda förslag av kammaren avslaget.

Mom. 29—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Lithander**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att till kammaren få överlämna den sedvanliga årsberättelsen från riksdagens interparlamentariska grupp.

Talaren överlämnade härvid en till riksdagen ställd, av tryckt exemplar av de vid den trettioandra interparlamentariska konferensen i Budapest år 1936 fattade resolutioner åtföljd skrivelse av följande lydelse:

Till Riksdagen.

I enlighet med bestämmelserna i stadgarna för Interparlamentariska Unionen, att varje nationell grupp av nämnda union skall till vederbörande statsmakters kännedom bringa de beslut av de interparlamentariska konferenserna, som äro av allmänt intresse, får Styrelsen för Riksdagens Interparlamentariska Grupp härmed till Riksdagen vördsamt överlämna ett exemplar av de vid den trettioandra interparlamentariska konferensen i Budapest år 1936 fattade resolutioner. Stockholm den 2 juni 1937.

För Styrelsen för Riksdagens Interparlamentariska Grupp

J. Bergman,
ordförande.

Omförmälda skrivelse och resolutioner lades till handlingarna.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1937/1938;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 37, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden;

nr 38, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 34, i vad detsamma avser tullen å tobakspipor samt huvuden och skaft därtill ävensom cigarr- och cigarrettmunstycken;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1937 ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1937 jämte i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1937/1938.

§ 7.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 3 juni 1937.

S. D. Förordnade herrar deputerade kanslisterna hos kammaren A. F. Klason och G. A. H. Titz att under återstoden av innevarande riksdag vara stenografer hos kammaren ävensom juris studeranden P. Bergsten och fru Signhild Elfner att under samma tid vara kanslister hos kammaren.

Som ovan
In fidem
Per Cronvall.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1937. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
372790